

RIKTLINJER FÖR HANDLÄGGNING AV EKONOMISKT BISTÅND

1. INLEDNING	5
Riktlinjernas syfte och tillämpning	5
Utgångspunkter för arbetet	5
Barnperspektiv	5
Kvinnofridsperspektiv	6
Principer för handläggningen	6
Lagstiftning mm.	6
2. ALLMÄNT OM UPPDRAGET	7
Hjälp till självförsörjning	7
Förutsättningar för rätt till försörjningsstöd	8
Avslag på ansökan om försörjningsstöd	8
Prövning av rätten till ekonomiskt bistånd	9
Noggrannhet vid handläggningen	9
Förebygga felaktiga utbetalningar	9
Korrekta registreringar i paraplysystemet	10
3. FÖRSÖRJNINGSSTÖD	11
Riksnorm	11
Förhöjning av normen	12
Merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar	12
Merkostnader för umgänge med barn	12
Övrigt försörjningsstöd - i förekommande fall och till skälig kostnad	13
Boende	13
Hushållsel	13
Hemförsäkring	13
Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa	14
Arbetsresor	14
Boendekostnader	14
Hyresrätt	14
Bostadsrätt eller villa	15
Andrahandsboende	16
Inneboenderum	16
Delad lägenhet	16
Vuxet hemmaboende barn eller förälder boende hos barn	17
Ungdom som avslutat skolgång men inte tidigare betalat hyresdel till föräldrarna	17
Hushåll endast med barn över 18 år	17
Hushåll med barn både under och över 18 år	17
Ungdom/vuxet barn som tidigare betalt hyresdel till föräldrarna	17
Förälder boende hos barn	17
Övriga boendeformer	17
Ungdom under 21 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal	17
Försörjningsstöd vid vistelse på institution	17
Fickpengar	18
Kläder och skor	18
Kostnader i samband med egen bostad	18
Egenavgift vid vård och behandling	18
Egenavgift vid stöd-/omvårdnadsboende	18
Avgift vid sjukhusvård	19
Nödprövning och akut bistånd	19
Vid avslag på försörjningsstöd	19
Sökanden har haft tillräckliga inkomster	19
Övrigt reducerat försörjningsstöd	20
Personer som tillfälligt vistas i kommunen	20

S

2(74)

Löpande beslut.....	21
Beslut som löper över flera månader	21
Utlandsvistelse.....	21
4. BISTÅND TILL LIVSFÖRING I ÖVRIGT	22
Begravningskostnad.....	22
Diskmaskin.....	23
Flyttkostnader	23
Färdtjänstavgift	23
Avgifter för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg	23
Glasögon eller kontaktlinser	24
Hemtjänstavgift	24
Hemutrustning	24
Komplettering.....	24
Grundutrustning.....	24
Begränsad grundutrustning.....	25
Hel grundutrustning	25
Juridiska kostnader och stämpelavgifter	26
Advokatkostnader	26
Stämpelavgifter.....	26
Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet.....	26
Klädutrustning inför institutionsvistelse.....	26
Behov av särskilda kläder eller skor.....	27
Läkarvård och medicinkostnad.....	27
Magasineringskostnad.....	27
Psykoterapikostnader mm	27
Behandling av spelberoende, etc.....	27
Resor	28
Rekreationsresor	28
Lägerverksamhet mm. för barn.....	28
Resa till begravning	28
Återföreningsresor	28
Återvändningsresor.....	28
Resor i samband med umgänge med barn	29
Reparationskostnader	29
Skolkort – SL.....	29
Skulder	29
Spädbarnsutrustning.....	30
Tandvård	31
Akut tandvård	31
Nödvändig uppehållande tandvård.....	31
Tekniska hjälpmedel	32
Telefonabonnemang.....	32
Depositionsavgift	32
Tvättmaskin.....	33
5. OLIKA GRUPPERS RÄTT TILL FÖRSÖRJNINGSSTÖD	34
Sammanfattat om socialtjänstens möjligheter att ställa krav	34
4 kap 1 § SoL.....	34
4 kap 4 § SoL.....	35
Handläggning av bistånd till arbetslösa	35
Vid aktualisering.....	35
Att stå till arbetsmarknadens förfogande	36
Unga Arbetslösa.....	37
Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning.....	37
Kommunalt vårdnadsbidrag	38
Arbetslösa med otillräcklig A-kassa/Alfakassa.....	38

Arbetslösa med sociala och medicinska problem.....	38
Sjukskrivna.....	38
Personer med missbruksproblem.....	38
Personer med psykisk ohälsa.....	39
Studerande.....	39
Yrkesvux.....	40
Kurslitteratur.....	40
Studerande som har familj.....	40
Studerande under studieuppehåll.....	40
Ungdomar under 21 år som går i skolan.....	41
Ungdomar under 18 år som bor i stöd- eller träningsboende.....	41
Personer 65 år och äldre.....	41
Företagare eller personer med fria yrken.....	42
Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård.....	42
Hyreskostnad.....	42
Intensivövervakning med elektronisk kontroll – s.k. Fotboja.....	43
Kontraktsvård.....	43
Samhällstjänst.....	44
Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten.....	44
Reskostnader.....	44
Utländska medborgare.....	44
Med uppehållstillstånd.....	45
Utan uppehållstillstånd.....	45
Asylsökande.....	45
EU-medborgare.....	46
Allmän orientering.....	46
Registrering och ansökan om uppehållskort.....	47
Yrkesverksamma personer dvs. arbetstagare och egna företagare.....	48
Egen företagare.....	48
Arbetssökande.....	48
Icke yrkesverksamma personer.....	49
EU-medborgares rätt till bistånd.....	49
Utredning och beslut gällande EU-medborgare.....	50
Akut nödsituation.....	50
Värnpliktiga.....	50
6. ANVISNINGAR FÖR HANDLÄGGNINGEN.....	51
Allmänt.....	51
Registrering i paraplysystemet.....	51
Samhörighet.....	51
Försörjningshinder och ändamål.....	51
Avslagsbeslut.....	51
Avslutsorsak.....	52
Överklagade beslut.....	52
Felaktiga utbetalningar (FUT).....	52
Aktualitet.....	52
Avskrivning av ärende.....	52
Ansökan.....	52
Information.....	53
Dokumentation.....	54
Journalanteckningar.....	54
Grundutredning och arbetsplan.....	54
Bekräftelse på mottagen information.....	54
Kontroller.....	54
Identitet och vistelse.....	55
Inkomster.....	56
Tillgångar.....	56
Arbetslösa.....	56

S

4(74)

Inkomstberäkning	56
Inkomster som i sin helhet reducerar försörjningsstödet	57
Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet	58
Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet	58
Överskjutande inkomst från tidigare månader	58
Arbetsinkomst för skolungdomar	59
Ekonomisk ersättning till hushåll som har uppdrag som familjehem	59
Tillgångar	59
Bil	59
Fritidshus	59
Bankmedel, aktier, obligationer	60
Bosparande	60
Pensionssparande	60
Barns inkomster och tillgångar	60
Utgifter	60
Hushållstyper	61
Sammanboende med hushållsgemenskap	61
Giftna men ej sammanboende	61
Delad bostad och ungdom med egen inkomst som bor hemma	62
Gymnasiestuderande ungdom	62
Inneboende	62
Underårig som bildat familj	62
Hushåll med underåriga barn	63
Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna	63
Bistånd till barn och ungdom vid övergång från yngre till äldre åldersgrupp	63
Avslagsbeslut och överklagande	63
Avslag	63
Överklagan	64
Återkrav och återsökning av beviljat ekonomiskt bistånd	65
Återsökning hos försäkringskassan enligt AFL	65
Formella krav vid återsökning enligt AFL	65
Handläggning av återsökning	65
Återkrav enligt SoL	66
Förskott på förmån - återkrav enligt 9 kap. 2 §, första stycket, SoL	66
Handläggning - förskott på förmån eller ersättning	67
Återkrav enligt 9 kap. 2 §, andra stycket, SoL	67
Handläggning - bistånd enligt 4 kap. 2 § med villkor om återbetalning	67
Felaktig utbetalning - återkrav enligt 9 kap. 1 §	68
Handläggning - felaktigt utbetalt bistånd	68
Ersättningstalan	68
Kraveftergift	69
Felaktiga utbetalningar (FUT)	69
Översiktlig ärendegång	70
Anmälan vid misstänkt bidragsbrott	71
Utredning före anmälan	72
Vad en brottsanmälan bör innehålla	72
Skadestånd	73
Expediering av polisanmälan	74
Ref. litteratur	74

1. INLEDNING

Kommunstyrelsen i Stockholms stad har befogenhet att utfärda riktlinjer som är styrande för nämndernas verksamhet. Detta dokument innehåller anvisningar för arbetet med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Det är kommunernas socialnämnder som har ansvar för handläggningen av ekonomiskt bistånd och i Stockholm utförs uppgifter inom socialtjänsten av stadsdelsnämnderna och socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden. I dokumentet används begreppet socialtjänsten som sammanfattning för dessa nämnder.

Riktlinjernas syfte och tillämpning

Syftet med riktlinjerna är likabehandling i staden när det gäller såväl bidragsnivå och förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd som insatser som ska erbjudas från socialtjänstens sida. Riktlinjerna ska samtidigt ge stöd och vägledning för arbetet.

Riktlinjerna anger vad som är skälig levnadsnivå i normalfallet men ska inte tolkas som absoluta regler. Enligt socialtjänstlagen ska en individuell behovsprövning alltid göras och om sakliga skäl föreligger motiverar detta avsteg från riktlinjerna. Utgångspunkten vid den individuella behovsprövningen är vad som skiljer den enskilde från andra i samma situation med hela kommunen som jämförelseunderlag. Även de krav som ställs på den biståndssökande ska anpassas efter dennes individuella förmåga och förutsättningar.

Ny lagstiftning och rättsliga utslag i domstol finns inte kontinuerligt inarbetade i riktlinjerna men måste fortlöpande beaktas.

Utgångspunkter för arbetet

Reglerna i socialtjänstlagen innebär att var och en i första hand är skyldig att själv försöka tillgodose sitt behov och att det ekonomiska biståndet ska vara en tillfällig hjälp. Grunden är därför att den enskilde ska klara sin försörjning på egen hand genom lönearbete, inte genom ekonomiskt bistånd. Arbete gör den enskilde delaktig i samhället och gör att individen bidrar till samhället vilket stärker självkänslan. Därför ska den som är arbetslös och söker bidrag erbjudas ett strukturerat stöd i att söka arbete för att på så sätt uppnå egen försörjning. Det är detta som menas med att biståndet ska utformas så att det stärker den enskildes resurser att leva ett självständigt liv.

Genom det ekonomiska biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. I förarbeten till lagen sägs att nivån inte ska överstiga vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig. Vad som är skäliga kostnader när det gäller de dagliga levnadsomkostnaderna inom ramen för riksnormen finns angivet i lagen. Vad som kan anses vara skälig levnadsnivå utöver riksnormen anges i lagen och dessa riktlinjer. Det gäller såväl kostnader inom försörjningsstödet som övrigt ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt. Bidrag utöver norm ska utges restriktivt.

Barnperspektiv

I bidragshushåll där det finns barn och ungdomar ska deras situation alltid uppmärksammas. När beslut rör barn ska särskilt beaktas vad hänsynen till barnens bästa kräver och i ärenden där det finns barn i familjen ska konsekvenserna för barnen alltid övervägas innan beslut fat-

tas. Vid avslagsbeslut ska det dokumenteras att detta övervägande har skett. Utgångspunkten är alltid att föräldrarna inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnet.

I samband med att en barnkonsekvensanalys görs är det viktigt att väga in att forskningsresultat har visat att en stark positiv faktor för barnen är om föräldrarna får ett arbete och en fast inkomst.

Kvinnofridsperspektiv

Enligt stadens program för kvinnofrid ska våldsutsatta kvinnor och deras barn erbjudas stöd och hjälp från socialtjänsten. I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i bidragshushållen i samband med mäns våld mot kvinnor i nära relationer och i samband med hedersrelaterat våld.

Vid bedömning av rätten till bistånd i form av exempelvis placering i skyddat boende får kvinnans ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller ej. Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ska däremot behovsbedömningen kompletteras med en ekonomisk prövning, dvs. om kvinnan själv har inkomster eller tillgångar som kan tillgodose hennes ekonomiska behov. I det akuta skedet är dock skyddsbehovet det primära och tillfälligt ekonomiskt bistånd kan beviljas utan sedvanlig prövning av den skyddsbehövandes egna ekonomiska förutsättningar. Att hänvisa till mannens försörjningsskyldighet är olämpligt i det akuta skedet.

Vid handläggning av ekonomiskt bistånd utgörs samhörigheten i paraplysystemet av hushållet, dvs. både kvinnan och mannen, och i samband med familjevåld är det lämpligt att i stället lägga upp separata akter på kvinnan och mannen.

Principer för handläggningen

Arbetet ska bedrivas rättssäkert och med tro på människans resurser. Handläggning och beslut ska präglas av respekt för den enskilde. Det ska finnas personal tillgänglig för att svara på frågor eller göra en akut bedömning. Avgörande för väntetiden vid nybesök är hur angeläget behovet är, väntetiden bör dock inte överstiga två veckor. Lättillgänglig information om villkor och förutsättningar ska tillhandahållas.

En helhetsbedömning av den sökandes behov och förmåga ska alltid göras. En person eller familj är aktuell hos förvaltningen. Hur förvaltningen internt organiserar sitt arbete ska inte ha någon betydelse för den enskilde. Finns det behov av flera typer av bistånd är det förvaltningens sak att samordna allt bistånd som ges.

Lagstiftning mm.

De lagar som främst reglerar verksamheten är socialtjänstlagen (SoL), förvaltningslagen (FL), offentlighets- och sekretesslagen (OSL) och kommunallagen (KL). Dessutom omfattas regler i en rad andra lagar som bidragsbrottslagen, lagen om underrättelseskyldighet, äktenskapsbalken (ÄktB), sambolagen, föräldrabalken (FB), lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA), hälso- och sjukvårdslagen (HSL), lag om allmän försäkring (AFL), m.fl. Verksamheten regleras även genom stadens övriga riktlinjer och styrdokument.

Det är inte möjligt att i dessa riktlinjer beskriva alla olika sorters situationer eller behov som kan tänkas uppstå. Riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov. I övrigt får en individuell prövning göras. Undantag kan alltid göras i akuta situationer eller för situationer när någon riskerar att hamna i nöd.

Vägledning kan även inhämtas från Socialstyrelsens Allmänna Råd och Socialstyrelsens Handbok för ekonomiskt bistånd - Stöd för rättstillämpning och handläggning av ärenden inom den kommunala socialtjänsten. Vägledning kan också erhållas från prejudicerande domar som exempelvis kan sökas i någon rättsdatabas på internet.

2. ALLMÄNT OM UPPDRAGET

Arbetet med ekonomiskt bistånd är ett tvådelat uppdrag

- Hjälpa människor att finna vägar till självförsörjning.
- Pröva rätten till ekonomiskt bistånd under tiden

Hjälp till självförsörjning

Arbetslinjen ska gälla. Enskilda ska kunna försörja sig genom arbete och vid behov stötts för att klara detta. Arbetslinjen innebär att individens förmågor sätts i fokus, snarare än oförmågor. Utgångspunkten är att människor både vill och kan ta ansvar för sin egen försörjning. Därför blir verksamhetens främsta uppgift att genom aktiva insatser och genom motivations- och förändringsarbete skapa förutsättningar för den enskilde att ta detta ansvar. Enskilda kan inte välja att leva på bidrag framför att ta ett arbete. Den som inte kan arbeta ska erbjudas arbetsrehabilitering till lämpligt arbete eller motiveras ansöka om sjukersättning.

Den enskilde ska erbjudas relevanta insatser och ställas inför krav på motprestationer utifrån sina förutsättningar. Verksamma insatser ska tillhandahållas både för att rehabilitera icke arbetsföra personer och för att stärka arbetsföra personers anställningsbarhet och återinträde på arbetsmarknaden. Krav på deltagande i en viss aktivitet ska alltid föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga. Vid arbetsträning inom exempelvis barn- och äldreomsorg ska det alltid göras en bedömning av om arbetsträningen är lämplig också utifrån kvalitetskraven i verksamheten.

De insatser som ska erbjudas är beroende av vilket hinder för självförsörjning den enskilde har. Förutsättningar ska skapas för den enskildes inflytande och delaktighet i planeringen där fokus ska ligga på att undanröja försörjningshindret och på den snabbaste vägen till egen försörjning. Detta innebär att individen kan få välja bort en önskad insats till förmån för ett enkelt arbete.

Det är viktigt att familjer som är nyanlända till Sverige och Stockholm snabbt skaffar sig egen försörjning då forskning har visat att barn i familjer med yrkesarbetande föräldrar har bättre förutsättningar i sina liv än barn i bidragsmottagande familjer. Ur ett jämställdhetsperspektiv är det särskilt viktigt att kvinnor erbjuds stöd och insatser i lika stor utsträckning som män.

Arbets sättet ska vara strukturerat och en arbetsplan ska alltid upprättas där det framgår vilka krav på motprestationer socialtjänsten ställer för att försörjningsstöd ska kunna utgå. Arbets-

planen ska regelbundet följas upp och insatsens resultat ska utvärderas. Planen ska justeras utifrån resultat och framgång. Nya insatser kan då beslutas.

Förutsättningar för rätt till försörjningsstöd

De allra flesta som har behov av försörjningsstöd saknar ett arbete. Den största andelen av dessa personer är arbetsföra och oförhindrade att börja arbeta direkt. Den som sökt arbete på ett strukturerat sätt under en tid utan att få ett arbete ska erbjudas insatser för att öka den enskildes möjligheter att få arbete.

För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den sökande stå till arbetsmarknadens förfogande. Sammanfattat innebär detta att den enskilde är inskriven på arbetsförmedlingen, aktivt söker arbete samt vid behov deltar i arbetssökarverksamhet, praktik, av kommunen anordnad arbetsverksamhet, svenskundervisning eller annan lämplig insats i enlighet med upprättad arbetsplan. Människor har i regel betydande resurser även då det många gånger finns problem i livet av olika slag. För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på arbetslösa ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Sådana skäl är ett allvarligt missbruk och svår psykisk ohälsa. Personer som av socialtjänsten bedöms som att de av sociala eller medicinska skäl är förhindrade att arbeta har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget.

För att vara berättigad till försörjningsstöd ska dessa personer medverka till planering i syfte att bli arbetsföra eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Sjuka personer som behöver försörjningsstöd ska kunna få samma insatser som sjuka med sjukpenning. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. För att arbetsoförmåga ska godkännas vid sjukdom ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i aktiviteter. Insatser ska erbjudas i samverkan med konsultläkare, vårdcentraler, försäkringskassa, och psykiatrimottagningar. Det är viktigt att personer med försörjningsstöd får samma rehabiliteringsmöjligheter som personer med sjukpenning. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsför. Vid långvarig eller kronisk sjukdom som innebär arbetsoförmåga krävs medverkan till att erhålla ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Avslag på ansökan om försörjningsstöd

Om den sökanden inte bedöms uppfylla förutsättningarna för rätt till försörjningsstöd ska ansökan avslås. Som huvudregel avslås ansökan för hushållet som helhet. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till försörjningsstöd och föräldrar ska i detta sammanhang informeras om det ekonomiska ansvar föräldraskapet innebär.

En bedömning ska alltid göras om det i det enskilda fallet föreligger en akut nödsituation. Den enskilde kan då ha rätt till reducerat försörjningsstöd, för exempelvis mat och hyra.

Ett avslagsbeslut innebär oftast att den sökandes livsvillkor påverkas, och även när försörjningsstödet avslås helt eller delvis bör alla lämpliga insatser och stöd till egenförsörjning sätas in.

Prövning av rätten till ekonomiskt bistånd

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär i hög utsträckning myndighetsutövning med krav på rättsäkerhet, gemensamt förhållningssätt och likvärdiga bedömningar. Prövningen av rätten till bistånd görs i flera steg och en individuell behovsprövning ska alltid göras.

Följande frågeställningar ska utredas:

- *Är förutsättningarna för bistånd uppfyllda?*
En bedömning ska göras av om den sökande kan anses uppfylla de krav som kan ställas på henne eller honom i syfte att uppnå självförsörjning.
- *Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt?*
Annat sätt kan exempelvis vara genom försörjningsskyldiga, genom inkomster eller tillgångar, genom socialförsäkringsförmåner, studiestödsformer eller andra ersättningar. I vissa fall ska behovet tillgodoses genom andra huvudmän såsom Försäkringskassan, Landstinget, Migrationsverket eller Kriminalvården.
- *Vilket bistånd ska beviljas?*
Utöver riksnormen som fastställs av regeringen ska med utgångspunkt från lagen och stadens riktlinjer en bedömning göras av vilket behov som föreligger, och vad som är en skälig levnadsnivå för den enskilde.

Noggrannhet vid handläggningen

I uppdraget ingår även att aktivt arbeta för att motverka felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd genom noggrannhet vid handläggningen. Handläggningen ska präglas av tydlig information, grundliga kontroller och korrekt dokumentation och registrering i paraplysystemet.

Förebygga felaktiga utbetalningar

Felaktiga utbetalningar kan uppkomma av olika orsaker. De kan uppstå till följd av att den sökande medvetet lämnar oriktiga uppgifter, genom att den sökande saknar kunskap om regelsystemet eller genom brister i ärendehantering. Felaktiga utbetalningar ska förebyggas genom tydlig information och vägledning till de sökande om vad som gäller samt genom noggranna kontroller före utbetalning.

Varje sökande ska ges tydlig information både om sin rätt till bistånd och om sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Sökanden ska också få information om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden. Alla sökande ska regelmässigt underteckna en bekräftelse på att han eller hon har tagit del av informationen och förstått den.

Att kontrollera de uppgifter som den sökande lämnar i samband med ansökan om bistånd ingår som en del i utredningen innan beslut fattas. Utgångspunkten för utredningen är ansökningsblanketten, vilken alltid ska vara fullständigt ifylld. En ofullständigt ifylld ansökningsblankett får inte utgöra underlag för utbetalning av bistånd.

Uppgifter som alltid ska kontrolleras är identitet och medborgarskap, boende och vistelse, folkbokföring, vårdnadshavare för barn i hushållet, samt om personen är anmäld som arbets-

sökande hos arbetsförmedlingen. Dessutom ska kontroll av inkomster och tillgångar, exempelvis bilinnehav, alltid göras. Utförliga riktlinjer för handläggningen återfinns i avsnitt 6.

Det mest kostnadseffektiva är att göra nödvändiga kontroller redan innan beslut om utbetalning fattas. Vissa omständigheter som kan leda till felaktiga utbetalningar bör också särskilt uppmärksammas. Det gäller att den sökanden egentligen är sammanboende, att barn som uppges ingå i hushållet inte vistas i hushållet, att den sökande har inkomster av anställning eller svartarbete, undanhåller tillgångar eller samtidigt uppbär ekonomiskt bistånd i annan kommun.

I de fall den enskilde obehörigt fått ekonomiskt bistånd eller fått bistånd med för högt belopp ska biståndet alltid återkrävas när det är möjligt enligt lag. Felaktiga utbetalningar ska konsekvent utredas, beslut om återkrav fattas och återkraven ska följas upp samt ytterst drivas i domstol.

Om det finns anledning att anta att ett bidragsbrott har begåtts i samband med ansökan om ekonomiskt bistånd ska polisanmälan alltid göras och skadestånd yrkas. Enligt bidragsbrottslagen är kommunen skyldig att göra anmälan. I samband med en brottsanmälan får ingen social hänsyn vägas in eller individuell bedömning göras för att motivera att anmälan inte görs. Däremot måste en uppsåtsbedömning alltid göras.

Korrekta registreringar i paraplysystemet

För att möjliggöra resultatuppföljning och planering ska anvisningarna för registrering av alla uppgifter i paraplysystemet följas noggrant. Det gäller såväl uppgifter i samband med biståndsansökan, som försörjningshinder, ändamål och avskrivningsorsaker, som uppgifter i samband med handläggningen av felaktiga utbetalningar.

3. FÖRSÖRJNINGSSTÖD

Försörjningsstöd definieras i 4 kap. 3 § SoL. Försörjningsstöd består av två delar, riksnorm och övrigt försörjningsstöd till skäligen kostnader för ett antal regelbundet återkommande behovsposter.

Riksnorm

Den del av försörjningsstödet som utgör den s.k. riksnormen omfattar sex budgetposter för vuxna och sju budgetposter för barn och ungdomar. Kostnaderna för de olika normposterna bygger på Konsumentverkets beräkningar av kostnaderna som respektive normpost är menad att täcka. Beloppen till behovsposterna i Stockholms norm är valda så att inget hushåll vid något tillfälle beviljas lägre belopp än vad som skulle utgå enligt riksnormen i socialtjänstförordningen. I Stockholm tillämpas inte heller en sänkning av beloppen för att barn äter lunch i förskola eller skola.

Följande poster ingår i normen:

- *Livsmedel*

Utgångspunkten är en näringsmässigt fullvärdig och varierad kost. Det förutsätts att all mat tillreds hemma. Vissa halvfabrikat ingår samt inköp av allt matbröd. Hänsyn har tagits till att ensamhushåll beräknas ha en något högre kostnad eftersom det kan bli dyrare med mindre förpackningar.

- *Kläder och skor*

Avser att täcka det vardagliga behovet av kläder och skor under hela året. Även kostnader för skoreparationer och viss kemitvätt ingår samt vissa tillbehör som paraply, armbandsur och väskor. Ryggsäckar för barn och skolungdomar ingår.

- *Lek och fritid*

Avser sådana aktiviteter som det är rimligt att alla får möjlighet till. Aktiviteterna gäller både inomhus och utomhus, viss motion och kultur. För äldre barn och vuxna ingår kostnader för att t.ex. gå på bio, lyssna på musik, läsa böcker, dansa eller gå på diskotek och besöka simhall. För yngre barn ingår leksaker, spel, pussel, böcker, biobesök m.m. I posten ingår också cykel, skidutrustning för längdåkning och skridskor. För yngre barn beräknas att cykel och skridskor köps begagnade.

- *Barn och ungdomsförsäkring*

Denna normpost ingår endast i normerna för barn och ungdom.

- *Hälsa och hygien*

Avser kostnader för den personliga hygien, t.ex. tvål, tandkräm, blöjor och mensskydd. Även produkter som t.ex. plåster och solskyddsmedel ingår. Kostnaderna omfattar även hårklippning. Kostnad för preventivmedel ingår inte.

- *Förbrukningsvaror*

Avser varor som behövs för rengöring av bostaden och vård och skötsel av kläder och skor, t.ex. disk- och tvättmedel, dammsugarpåsar, glödlampor och skokräm.

Dagstidning, telefon, TV-avgift mm.

I denna post ingår kostnader för en helårsprenumeration på en dagstidning, avgift för TV-licens och kvartals- och samtalsavgift för telefon eller kostnad för mobiltelefon och mobiltelefonsamtal. Posten omfattar också vissa kostnader för att skicka kort och brev. Kostnader för internetabonnemang och dator ingår inte.

Förhöjning av normen

Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl kan försörjningsstödet enligt norm beräknas till en högre nivå. Det gäller när någon har förhöjda kostnader för en eller flera av de budgetposter som ingår i riksnormen och om dessa kostnader inte täcks av annan ersättning som handikappersättning, vårdbidrag eller underhåll. Bland annat motiverar följande skäl en förhöjning av normen:

Merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar

Skälet till behov av särskild kost ska alltid styrkas med läkarintyg. Det ska framgå av intyget hur länge läkarens bedömning gäller. Tillägg görs enligt Konsumentverkets beräkningar av merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar. Om den sökande har väsentligt ökade matkostnader, ska möjligheten till handikappersättning undersökas.

Vid vissa sjukdomar kan den sökande vara i behov av särskilt näringstillskott. I de fall näringstillskott är ordinerat av läkare kan normen höjas med merkostnaden om det inte står helt klart att näringstillskottet ersätter vanlig mat och inte innebär någon merkostnad.

Merkostnader för umgänge med barn

Avser kostnader för barn som i samband med umgänge med förälder tillfälligt är medlemmar i hushållet. Tillägget beviljas maximalt för 6 dagar per månad och omfattar normposterna livsmedel, lek och fritid, hälsa och hygien och förbrukningsvaror.

Kostnader för umgängesperioder som överstiger 5 sammanhängande dygn eller totalt 6 dygn under en månad ska i första hand regleras mellan föräldrarna eller via att försäkringskassan meddelas för reglering av underhållsstödet.

Rätten till umgänge ska kontrolleras och omfattningen framgå av dom, avtal eller intyg från boföräldern. Om umgänget varje månad är mer omfattande än 6 dagar eller om vårdnaden är gemensam ska den ekonomiska uppgörelsen mellan föräldrarna kontrolleras innan beslut.

Vid gemensam vårdnad när barnet bor växelvis hos båda föräldrarna ska normalt inkomster och utgifter som rör barnet delas lika mellan föräldrarna och halvt barnbidrag och halv månadsnorm för barnet räknas in i den biståndssökande förälderns normberäkning.

Beträffande resor i samband med umgänge med barn, se avsnittet om Resor under del 4. Bistånd till livsföring i övrigt.

Merkostnader vid sjukhusvård

Se nedan under avsnittet om Avgift vid sjukhusvård.

Övrigt försörjningsstöd - i förekommande fall och till skälig kostnad

Vid behov ska skälig kostnad för följande budgetposter ingå i försörjningsstödet. Vid tillfälligt behov av försörjningsstöd ska den sökandes tidigare och väntade inkomster beaktas vid behovsprövning av dessa budgetposter med undantag av boendekostnad.

Boende

Utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad och boendestandard ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Behovsprövningen ska omfatta både kostnad och bostadsstorlek.

För att förebygga uppkomsten av hyresskulder och för att rätt inkomst- och utgiftsberäkning ska göras avseende kommande månad ska sökanden som huvudregel styrka att föregående månads hyra är betald.

Om den sökande inte har ett förstahandskontrakt eller ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt på bostaden, dvs. bor i andra hand eller är inneboende, ska hembesök alltid göras i samband med förstagångsansökan. Syftet är att utreda bostadsförhållande och vistelse samt bedöma om den uppgivna hyreskostnaden kan anses vara rimlig.

Beträffande boendekostnader och boendeformer, se vidare speciellt avsnitt nedan.

Hushållsel

Bistånd beviljas till faktisk skälig kostnad. Vid bedömning av skälig kostnad utöver den fasta kostnaden för hushållsel ska utgångspunkten vara Konsumentverkets beräkningar avseende uppskattad genomsnittlig förbrukning i kilowatt i hyreslägenhet. Då elpriserna varierar är den beräknade medelförbrukningen av hushållsel för olika hushållsstorlekar vägledande, men får inte ses som ett tak. Möjlighet till individuella bedömningar ska finnas.

Vissa elbolag erbjuder även telefoni och internetuppkoppling men kostnader för detta beviljas inte.

Vid behov ska vägledning för billigare elkostnad erbjudas den sökande.

När vuxna som inte är gifta eller sambos delar lägenhet och sammanboendenorm utifrån hushållsstorlek används får en anpassning till förhållandena i det enskilda fallet göras. Den fasta avgiften för abonnemanget ska dock alltid lägenhetsinnehavaren stå för. Övriga i hushållet kan beviljas bidrag till sin del av förbrukningen om de begär det. Kostnaden för förbrukningen delas då på antal personer, inkl. barn, i hushållet.

Försörjningsstöd till elkostnad ska prövas av den förvaltning där den sökande är aktuell vid räkningens förfallodatum.

Hemförsäkring

Bistånd beviljas med faktisk kostnad till grundförsäkring som omfattar rättsskydd, ansvar, överfall och egendomsskydd. Egendomsskydd beviljas maximalt för ett lösöresbelopp på

S

14(74)

300 000 kr. I de fall den sökande har års- eller halvårsinbetalningar ska denne uppmanas begära månadsinbetalningar. Möjlighet till nedsatt premie via fackförening ska beaktas.

Extra försäkringar såsom allrisk-, oturs- och hemplufsförsäkring etc. ingår inte i vad som betecknas som grundförsäkring.

Alla som är folkbokförda på en adress täcks av lägenhetsinnehavarens hemförsäkring. Det gäller personer som har någon form av hushållsgemenskap med lägenhetsinnehavaren, t.ex. unga vuxna som bor kvar hemma hos föräldrarna eller syskon eller kamrater som delar lägenhet. Inneboende utgör undantag och ska uppmanas skaffa en egen hemförsäkring.

Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa

Bistånd till avgift till fackförening eller arbetslöshetskassa ska beviljas med det belopp som gäller för den organisation den sökande tillhör. Den sökande ska dock innan beslut fattas uppmanas att undersöka och återkomma med besked om möjlighet till reducerad avgift.

Arbetsresor

Bistånd till SL-resor beviljas inom ramen för försörjningsstödet om behov av resa föreligger för att kunna arbeta eller för att kunna delta i regelbundna aktiviteter för att komma i arbete. Personer som arbetar eller deltar i arbetssökarverksamhet inom gångavstånd från bostaden har ej rätt till bistånd för arbetsresor. Beträffande rimligt gångavstånd kan ca 3 km tjäna som en utgångspunkt.

Om behov av regelbundna resor föreligger av andra skäl än arbetsrelaterade, såsom exempelvis behandling eller rehabilitering, ska det ändamålsregistreras som övrigt ekonomiskt bistånd, *SL-resor- ej arbetsrelaterade resor*.

Beroende på hur frekvent behovet av resor är kan bidrag beviljas antingen till förköpsremisor eller till månadskort. Kostnaden för nödvändigt antal förköpsremisor ska jämföras med kostnaden för månadskort och det billigaste alternativet ska väljas.

Boendekostnader

Hyresrätt

Skälig boendekostnad är vad en låginkomsttagare på orten har möjlighet att kosta på sig. I Stockholm ska Försäkringskassans norm för genomsnittshyra vara vägledande men får inte ses som ett tak. Möjlighet till individuella bedömningar ska finnas. Den högsta godtagbara hyresnivån enligt Försäkringskassans norm får dock inte överskridas annat än om synnerliga skäl bedöms föreligga.

Avgift för parkeringsplats eller garage som ingår i hyran godtas inte. Inte heller avgift för medlemskap i hyresgästförening godtas. Kostnad för kabel-TV och andra tillval ska inte godtas utom i de fall då den sökande inte har kunnat styra tillvalet. Hyrestillägg för lägenhetsunderhåll som beställs under period då den sökande har bistånd ska inte godtas.

Tillsammans med boendekostnaden ska även prövas om storleken på bostaden är skälig. Vägledande boendestandard, köket oräknat, är ett rum per person, vuxen eller barn. Vid fler än ett

barn ska en individuell bedömning ske, varvid det ska beaktas att barn med stigande ålder kan ha behov av möjlighet till avskildhet.

Om boendekostnaden bedöms vara oskälig och behovet av försörjningsstöd inte bedöms vara tillfälligt (högst tre månader) ska den sökande uppmanas sänka bostadskostnaden. När socialtjänsten ålägger en sökande att byta till ett billigare boende och talar om att man efter en viss tid inte längre kommer att acceptera den nuvarande boendekostnaden, innebär det ett förvaltningsrättsligt beslut som kan överklagas och därför ska en besvärshänvisning bifogas åläggandet.

Innan ett hushåll ställs inför kravet att förändra sin boendesituation ska följande förhållanden beaktas:

- Bostadens storlek i förhållande till familjemedlemmarnas antal.
- Sociala konsekvenser av en flyttning. Det gäller både barnfamiljer och ensamstående vuxna med sociala problem. För barnfamiljer måste beaktas konsekvenser för t.ex. skolgång, barnomsorg, socialt nätverk.
- Sökandens ålder och hälsotillstånd samt möjlighet att klara av en flyttning.
- Sökandens möjlighet att bli godkänd som hyresgäst vid byte p.g.a. exempelvis arbetslöshet, betalningsanmärkningar.
- Bostadens bytesvärde.
- Sökandens möjlighet att i framtiden med egna inkomster själv klara den höga hyran.

Om socialtjänsten efter ovanstående överväganden kommer fram till att sökanden ska uppmanas ändra sin bostadssituation ska skäligt rådrum ges för att genomföra flyttning eller på annat sätt förbilliga boendekostnaden. Skäligt rådrum är 4 månader som kan förlängas om sökanden under denna tid påbörjat byte av bostaden. Om sökanden har oskäligt hög boendekostnad och bedöms kunna flytta men avstår från försök att sänka sin boendekostnad ska bistånd till hyran nedsättas i nivå med vad som ovan sägs om vägledande hyreskostnad.

Om någon som har försörjningsstöd anser sig behöva byta bostad under pågående biståndspe-riod och detta medför ökad boendekostnad ska detta ske i samråd med socialtjänsten. Om den biståndssökande flyttar till dyrare boende utan att samråda med socialtjänsten ska den tidigare lägre hyran beviljas.

Bostadsrätt eller villa

Bostadsrätt eller villa är en realiserbar tillgång om den genom försäljning kan ge inkomster till försörjningen. Detta gäller även om bostadsrätten förvärvats genom ombildning från hyresrätt till bostadsrätt. Om biståndsbehovet bedöms bli långvarigt, mer än tre månader, utgör detta skäl för försäljning av bostaden. Krav ska då ställas på att bostaden lämnas till mäklare för försäljning.

I övrigt gäller vad som ovan sägs om hyreslägenheter beträffande skälig kostnad, krav på flyttning och överväganden i samband med det samt att besvärshänvisning ska lämnas. Som boendekostnad för bostadsrätt räknas månadsavgiften till bostadsrättsföreningen plus räntan på lån för lägenheten. I boendekostnad för villa ingår tillsammans med räntan eventuella kostnader för vatten, uppvärmning, sophämtning, försäkring och tomträttsavgäld. Under förutsättning att den sökande har möjlighet att göra skatteavdrag räknas 70 % av räntan som kostnad.

S

16(74)

Sökande med lån på bostad alltid ska uppmanas söka skattejämkning för räntekostnaden. Inte i något fall ska amortering på lån räknas in i boendekostnaden då den utgör kapitalbildning.

Andrahandsboende

För andrahandsboende gäller samma regler beträffande skälig standard och kostnad samt krav på flyttning som vid förstahandskontrakt.

Ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt ska eftersträvas, men kan inte krävas, utom i de fall då hushållet genom att hyra utan godkänt andrahandskontrakt går miste om bostadsbidrag. Det gäller barnfamiljer och personer 18-28 år som genom bostadsbidrag kan tillgodose sitt behov helt eller delvis på annat sätt än genom försörjningsstöd.

Ett skriftligt avtal mellan sökanden och förstahandshyresgästen ska alltid uppvisas. Detta bör innehålla överenskommelse om hyrestidens längd, ömsesidig uppsägningstid, hyrans storlek och vad som ingår i hyran. Lägenhetens adress ska framgå. Förstahandskontrakt eller hyres-specifikation ska begäras in, men kan inte uppställas som krav för rätt till försörjningsstöd.

Om andrahandskontraktet inte är godkänt av fastighetsägaren ska alltid hembesök göras för att kontrollera kontraktets riktighet, att lägenheten existerar, antalet boende i bostaden och att personen kan anses vistas i kommunen. Den sökande bör vara folkbokförd på adressen.

Inneboenderum

Vad som anges i detta avsnitt gäller inte inneboende hos nära släkting eller delad bostad med någon typ av hushållsgemenskap. För att betraktas som inneboende i normberäkningssammanhang ska den sökandes hushåll som huvudregel disponera ett eget rum i bostaden.

Hyran för inneboenderum ska bedömas utifrån vad den sökande disponerar enligt uppvisat avtal med hyresvärden. Den faktiska hyran ska beviljas om den inte är oskälig. Vid bedömning av skälig kostnad ska kostnaden för studentrum eller rum på hotellhem som huvudregel vara vägledande.

Vid inneboende i någon form ska hembesök som huvudregel göras för att kontrollera avtalets riktighet, antalet boende i bostaden och att personen kan anses vistas i kommunen. Den sökande bör vara folkbokförd på adressen.

Delad lägenhet

När syskon eller kamrater delar lägenhet ska hushållsgemenskap förutsättas om inget talar emot det. Med hushållsgemenskap menas att man mer eller mindre delar på kostnaderna i hushållet. Om hushållsgemenskap inte finns gäller reglerna vid inneboende.

Vid prövning av försörjningsstöd när sökanden delar lägenhet ska nettohyran delas på antal boende i lägenheten, inklusive barn.

Vuxet hemmaboende barn eller förälder boende hos barn*Ungdom som avslutat skolgång men inte tidigare betalat hyresdel till föräldrarna*

Huvudregeln är att bistånd till hyresdel inte ska beviljas. Undantag görs när den unge är medlem i en familj som har försörjningsstöd eller som annars skulle bli i behov av det, vilket kan bli aktuellt på grund av att förälders bostadsbidrag minskar eller dras in.

Hushåll endast med barn över 18 år

Inkomst av bostadsbidrag bortfaller när den unge fyller 18 år eller avslutar gymnasiet. Hyresdel för den unge kan beviljas med samma summa som det tidigare bostadsbidraget.

Hushåll med barn både under och över 18 år

Föräldrarna söker bostadsbidrag som barnfamilj. Försäkringskassan räknar ut en hyresdel som det vuxna barnet ska betala vilket minskar föräldrarnas hyra och bostadsbidrag. Bistånd till hyra kan beviljas med den summa som försäkringskassan fastställt som hyresdel.

Ungdom/vuxet barn som tidigare betalt hyresdel till föräldrarna

Hyresdel beviljas om den sökande tidigare en period själv betalt hyresdel. Perioden ska inte ligga mer än tre månader bakåt i tiden och vara av minst tre månaders varaktighet. Hyresdel räknas ut enligt det beräkningssätt som försäkringskassan använder:

- Köket läggs till antalet övriga rum multiplicerat med två. Hyresdelen fås när dubbla hyreskostnaden delas med denna summa. Exempel: Lägenheten är på 4 r.o.k. med 4 200 i hyra. Kök plus 2 x 4 rum = 9. Dubbel hyreskostnad = 8 400. Hyresdel: $8\,400/9 = 934$ kronor.

Förälder boende hos barn

Endast om bostaden införskaffas för att föräldern ska få plats och boendekostnaden då ökat ska bistånd till hyresdel beviljas. Hyresdelen beräknas då som för hemmaboende vuxet barn enligt ovan.

Övriga boendeformer

Med övriga boendeformer menas tredjehandskontrakt, campingboende, hyra av stuga, husvagn eller båt, inneboende hos kamrat som bor i 2:a hand, hotell, etc. Bistånd till boendekostnader ska i dessa fall prövas mycket restriktivt och beviljas endast om den sökande har mycket stora svårigheter att få annat boende och socialtjänsten inte kan erbjuda något alternativ.

Ungdom under 21 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal

Huvudregeln är att bistånd till boendekostnad inte beviljas om hyresavtalet tecknas under period då den sökande saknar inkomst och möjlighet att själv betala hyran. Undantag från huvudregeln kan göras om det föreligger starka sociala skäl till flyttningen.

Försörjningsstöd vid vistelse på institution

Försörjningsstöd beviljas vid vistelse på institution eller i familjehem om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Institutionsnormen inkluderar fickpengar, klädnorm, eventuell avgift till fackförening eller A-kassa samt eventuella arbetsresor.

I vissa fall kan även kostnader för egen bostad under placeringstiden ingå i försörjningsstödet och beroende på vilken typ av placering som är beslutad kan egenavgift för kost och logi ingå.

Fickpengar

Fickpengar beviljas vid vistelse på exempelvis behandlingshem eller sjukhus om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Fickpengar är försörjningsstöd där normposterna lek och fritid, hälsa och hygien och dagstidning, telefon och TV-avgift ingår. Aktuellt månadsbelopp för fickpengar fås genom summering av beloppen i dessa normposter.

Fickpengar till barn ska inte beviljas då föräldern har barnbidrag.

Eventuellt extra aktivitetsbidrag ska ingå i vårdkostnaden.

Kläder och skor

Bistånd till inköp av kläder och skor prövas separat och beviljas med beloppet för motsvarande post i riksnormen. Det kan vara lämpligt att göra en överenskommelse med den sökande om att biståndet till kläder och skor utbetalas klumpvis för 2-4 månader åt gången, beroende på årstid och sökandens behov.

Kostnader i samband med egen bostad

För personer som under placeringstiden har kvar sin bostad ingår även kostnader med anknytning till bostaden i försörjningsstödet. Dessa kostnader är hyra, abonnemangskostnad hushållsel, abonnemangskostnad telefon, hemförsäkring och TV-avgift. Bistånd till dessa kostnader beviljas efter sedvanlig prövning. Bistånd till TV-avgift beviljas om vistelsen på sjukhus eller behandlingshem understiger 2 månader. Om vistelsen planeras bli längre kan den sökande begära avgiftsbefrielse.

Egenavgift vid vård och behandling

Egenavgiften vid placering för vård och behandling av vuxna missbrukare i HVB och familjehem är densamma som vid sjukhusvård. Om personen inte har tillräckliga egna inkomster att betala avgiften med ska avgiften sättas ned eller efterges i samband med placeringsbeslutet.

Försörjningsstöd ska ej beviljas till egenavgift vid placering för vård och behandling.

Egenavgift vid stöd-/omvårdnadsboende

Vid stöd och hjälpåtgärder i form av olika boenden ska den enskilde betala egenavgift för mat och logi. Till dessa boenden räknas inackorderingshem, skyddat boende för misshandlade kvinnor, arbetskooperativ, familjehem samt härbärgen eller andra korttidsboenden. Om den placerade saknar egna inkomster kan egenavgift för kost och logi beviljas i form av försörjningsstöd.

Kostnader utöver egenavgiften ska betraktas som kostnad för omvårdnad och betalas via konto för vårdkostnader.

När det gäller egenavgiften för nattlogi på härbärke ska så långt det är möjligt sedvanlig inkomstprövning göras. Ibland kan det dock finnas sociala skäl som talar för bistånd till avgiften på härbärke även om egen inkomst funnits. Vid boende på inackorderings-

hem kan den del av egenavgiften som utgör boendekostnad ge rätt till bostadsbidrag.

Avgift vid sjukhusvård

Patientens egenavgift vid sjukhusvård utgör avgift för kost och logi och ryms delvis inom försörjningsstödet kostnadspost för mat. Mellanskillnaden, patientavgiften reducerad med matpengar för samma antal dagar, beviljas i form av förhöjd norm.

Nödprövning och akut bistånd

Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska en så kallad nödprövning göras om en sökande hävdar att nödsituation föreligger. Ekonomiskt bistånd till akuta behov för livsuppehållet kan beviljas efter individuell prövning.

Vid bedömningen ska hänsyn tas till om det finns barn i hushållet, och deras situation ska särskilt uppmärksammas. Föräldrar ska i detta sammanhang informeras om det ekonomiska ansvar föräldraskapet innebär och utgångspunkten att de som inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnet.

Vid avslag på försörjningsstöd

Om den sökande inte bedöms uppfylla förutsättningarna för att vara berättigad till försörjningsstöd ska ett avslagsbeslut fattas. Som huvudregel avslås ansökan för hushållet som helhet. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till försörjningsstöd.

En bedömning ska alltid göras om det i det enskilda fallet föreligger en akut nödsituation. Efter bedömning i det enskilda fallet, kan den sökande ha rätt till reducerat försörjningsstöd för att tillgodose basala behovsposter för livsuppehållet inom försörjningsstödet såsom exempelvis mat och hyra för att ge sökanden möjlighet att reda upp den omedelbara situationen.

Bidrag registreras i dessa fall som ändamål *Reducerat försörjningsstöd – (Har ej EGT)*

Sökanden har haft tillräckliga inkomster

Situationer kan uppstå där den sökande har haft tillräckliga inkomster till sin försörjning, antingen egna inkomster eller tidigare beviljat försörjningsstöd, men har använt dem på annat sätt, tappat dem eller blivit bestulen och därför saknar medel till sitt uppehälle. Efter bedömning i det enskilda fallet kan extra bidrag tillfälligt beviljas för att tillgodose de mest nödvändiga behoven såsom exempelvis mat och bostad för att ge sökanden möjlighet att reda upp den akuta situationen.

Bidrag registreras i detta fall som övrigt ekonomiskt bistånd - *Bidrag till utgift som ingår i försörjningsstödet (Extra bidrag - har EGT)*

Beslut om akut bistånd ska i möjligaste mån föregås av sedvanlig utredning. Kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste månadens transaktioner ska uppvisas.

Är tiden mycket knapp bör i vart fall följande överväganden göras:

- Är det en akut nödsituation?
- Finns barn i familjen?
- Finns sjukdom hos sökanden som skulle kunna förvärras om han eller hon inte får ekonomisk hjälp?
- Har sökanden medicinska eller sociala problem som medför svårigheter att ta eget ansvar för sin situation?
- Känner sökanden till socialtjänstens normer och beräkningsgrunder och har han eller hon tidigare fått information om dem?
- Kan sökanden få hjälp från underhållsskyldig?
- Är behovet av ekonomisk hjälp återkommande trots egen försörjning?

Akut bistånd till hushåll som regelmässigt har inkomster över försörjningsstödsnivå ska prövas restriktivt och endast beviljas för att avvärja en akut nödsituation eller om den sökande bedöms vara förhindrad att själv ta ansvar för sin ekonomi och sin livssituation.

Om behovet av akut bistånd är upprepat och det finns barn i hushållet ska särskilt uppmärksammas om behovet kan vara ett uttryck för att det kan finnas anledning till oro för barnens hälsa och utveckling.

Tappad plånbok är i första hand en försäkringsfråga. Kopia på polisanmälan begärs in tillsammans med kontoöversikt och aktuella kontoutdrag. Endast nödprövning görs. Sökande som upprepat tappar pengar eller blir bestulen ska informeras om hur han eller hon i fortsättningen kan förvara sina pengar så att inte samma situation uppstår igen. Om någon trots denna information tappar eller blir bestulen på sina pengar kan ansökan om bistånd avslås om det är uppenbart att fakta kring den beskrivna situationen inte är trovärdiga. Detta gäller även i andra fall då det är uppenbart att beskrivningen av en situation inte stämmer.

Till personer som är förvirrade eller har ett pågående missbruk, och där socialtjänsten är förvissade om att beviljat bistånd inte går till rätt ändamål, kan matlådor, matrekvisition eller hänvisning till speciell restaurang vara lämpligt bistånd. Denna möjlighet ska tillämpas restriktivt och det är viktigt att det inte leder till att socialtjänstsekretessen till skydd för den enskilde bryts. I dessa situationer kan det också behövas hjälp till kontakt med hälso- och sjukvården

Övrigt reducerat försörjningsstöd

Om det är uppenbart att den enskilde inte har vissa kostnader som ingår i försörjningsstödet eller att denne inte använder biståndet till avsett ändamål, exempelvis vid aktivt missbruk, kan försörjningsstödet reduceras med kostnaderna för detta.

Bidrag registreras i detta fall som ändamål *Reducerat försörjningsstöd – (Har ej EGT)*

Personer som tillfälligt vistas i kommunen

En medellös person som tillfälligt vistas i kommunen kan i en akut situation beviljas bistånd till enkel biljett till hemkommun inom Norden. För beviljande av biljett hem krävs ansökan av den enskilde. Efter ansökan kan matpengar för en dag beviljas om ankomsten till bostadsorten infaller på kvällstid. Om hemresan kan påbörjas först nästa dag kan nattlogi beviljas efter särskild prövning. (Dessa ärenden handläggs av Socialjouren)

Gällande utländska personer som tillfälligt vistas i kommunen, se avsnittet om Utländska medborgare under del 5.

Löpande beslut

Ett beslut om löpande ekonomiskt bistånd innebär flera på varandra följande utbetalningar med samma innehåll, betalningsmottagare och belopp. Löpande beslut ska användas mycket restriktivt.

Beslut som löper över flera månader

Ibland är det nödvändigt att fatta beslut som sträcker sig över flera månader, exempelvis gällande en omfattande tandvårdsbehandling. Rätten till ekonomiskt bistånd provas månad för månad och när beslut fattas som gäller flera månader måste en omprövningsklausul ingå. Beslutet kan annars inte omprövas under perioden, t.ex. om omständigheterna som beslutet grundar sig på ändras. En sådan ändring skulle innebära att myndigheten ändrar ett för den enskilde gynnande beslut till hans eller hennes nackdel, vilket inte är tillåtet enligt förvaltningslagen (FL 27 §). Följande omprövningsklausul ska läggas till alla beslut som sträcker sig över mer än en månad: ”Vid väsentligt ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslutet komma att omprövas ”

Utlandsvistelse

Huvudprincipen är att försörjningsstöd inte beviljas vid utlandsvistelse. Undantagsfall är bland annat en kortvarig, resa som varken påverkar försörjningen eller försämrar möjligheterna till framtida försörjning i Sverige. Det kan undantagsvis också finnas rätt till bistånd under vistelse utomlands, om det exempelvis är nödvändigt i samband med sjukdom.

4. BISTÅND TILL LIVSFÖRING I ÖVRIGT

I detta avsnitt ges riktlinjer för ändamål utöver försörjningsstödet som det enligt erfarenheten är vanligt att ansökan om ekonomiskt bistånd gäller. Ändamålen står i bokstavsordning.

Vissa av ändamålen ingår vanligtvis i en skälig levnadsnivå om kostnaden är skälig och sökanden i övrigt uppfyller förutsättningarna för försörjningsstöd. Det gäller löpande kostnader för läkarvård, medicin, barnomsorg och färdtjänst.

När det gäller rätten till bistånd till övriga ändamål krävs särskilda förutsättningar. Utgångspunkten för bedömningen är vad en låginkomsttagare i allmänhet kan kosta på sig. En noggrann prövning ska ske av om behovet kan tillgodoses på annat sätt eller till lägre kostnad. Den sökandes tidigare och väntade möjligheter att själv tillgodose behovet ska alltid beaktas vid prövningen.

Begravningskostnad

Begravningskostnader ska i första hand täckas av tillgångar i dödsboet eller genom försörjningsskyldigas, dvs. föräldrars och efterlevande makars/registrerade partners, inkomster eller tillgångar. Begravningskostnader går före alla andra kostnader som kan belasta dödsboet. Vid bedömning av försörjningsskyldigas betalningsförmåga prövas detta mot gällande norm för försörjningsstöd. Hänsyn ska tas till tillgångar exempelvis i form av försäkringar. Begravningskostnader ska som huvudregel endast beviljas vid ansökan från dödsbodelägaren eller från den som är försörjningsskyldig för den avlidne.

Alla kända tillgångar som finns på dagen för dödsfallet avräknas direkt vid ansökan om begravningskostnad, även eventuell kommande skatteåterbäring. Som huvudregel ska kända inestående inkomster ej förskottas utan sökanden får begära avbetalning hos begravningsbyrån. Återkrav ska upprättas mot tillgångar som kan visa sig senare.

För begravning beviljas maximalt 50 % av gällande prisbasbelopp för skäliga faktiska kostnader som ska styrkas. Kostnadsposter som godkänns är:

- Grundtjänster från begravningsbyrå (riktvärde ca 25 % av basbeloppet), dvs. begravningsbyråns arvode, kista med enkel dekoration, bisättning (i bisättningen ingår normalt svepning och kistläggning, utkörning av kista till bårhus, bärare vid bisättning och transport av kistan till kyrkogårdsförvaltningens kapell) urna samt representant vid begravningen.
- Gravsten/ inskription på befintlig gravsten (riktvärde ca 15 % av basbeloppet)
- Dödsannons 70 mm
- Officiant vid borgerlig begravning

Bistånd beviljas ej för kostnader som tillgodoses inom ramen för begravningsavgiften, dvs. förvaring av kista hos kyrkogårdsförvaltningen, lokal med eller utan religiösa symboler för begravningsceremoni, kremering, gravöppning, gravplats för kista eller urna under 25 år, gravsättning, alternativt spridning eller nedgravning av aska i minneslund, samt transport av kista från begravningsceremonin.

Kostnad för balsamering godtas ej. De anhöriga kan alltid välja att begära balsamering, men får då även betala kostnaden. Om balsamering är nödvändig på grund av att kroppen ligger

längre än 14 dagar på bårhuset kan läkare besluta om att balsamering måste göras och i dessa fall ansvarar landstinget för kostnaden. Oftast räcker det dock med kylförvaring.

Rätten till bistånd omfattar kostnader som är nödvändiga för att begrava den avlidne på bostadsorten. Merkostnader för att begrava den avlidne på annan ort eller utanför Sverige ingår inte i rätten till bistånd. Även om begravningen sker utomlands ska som huvudregel de faktiska kostnaderna styrkas. Kostnader som överstiger den kostnad som skulle ha beviljats om begravningen ägt rum på hemorten godtas ej.

Kostnader för hemtransport vid dödsfall utomlands beviljas inte. Om en svensk resenär avlider på utlandsresan är det antingen personens hem- eller reseförsäkring, eller de anhöriga, som får betala kostnaden för transport av den avlidna till Sverige. Om försäkring saknas och anhöriga inte har ekonomisk möjlighet att betala för hemtransport, ordnar ambassaden en enkel och värdig begravning utomlands.

Diskmaskin

Bistånd till diskmaskin beviljas endast om det finns ett medicinskt behov som är styrkt med läkarintyg och behovet inte kan tillgodoses genom exempelvis handikappersättning, att det finns annan boende i hushållet eller genom hemtjänst.

Flyttkostnader

Bistånd kan beviljas till sökande som har försörjningsstöd eller inkomster i motsvarande nivå om behovet av att flytta är motiverat av hälsoskäl eller sociala omständigheter som att sökandens möjligheter att bli självförsörjande genom flytten skulle öka eller att flytten skulle medföra att sökandens boendekostnader skulle minska.

Vid flytt till annan ort av arbetsmarknadsskäl ska även utredas om behovet kan tillgodoses genom bidrag från Arbetsförmedlingen.

Kostnad beviljas för hyra av släpkärra eller mindre lastbil inklusive kostnader för bensin och försäkring mot uppvisande av kvitto. Endast om särskilda skäl finns godtas anlitande av flyttfirma. Bistånd till kostnad för flyttning utanför Norden beviljas inte.

Bistånd kan även vid behov beviljas till kostnader för flyttning av abonnemang för telefon.

I samband med att bistånd till flyttkostnad beviljas ska den sökande styrka att den gamla bostaden har sagts upp.

Färdtjänstavgift

För färdtjänst beviljas som huvudregel grundavgiften. SL-kort beviljas inte samtidigt. Bistånd till avgift för riksfärdtjänst ska bedömas på samma sätt som kostnad för andra resor som inte är lokala.

Avgifter för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

Bistånd till avgift för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg (årskurs 1-3) och öppen fritidsverksamhet (årskurs 4-6) beviljas sökande som uppbär försörjningsstöd eller har inkomster i

nivå med försörjningsstödet. Detta gäller även enskilt anordnad verksamhet om avgiften är i nivå med kommunens.

Glasögon eller kontaktlinser

Den sökande ska uppvisa intyg och kostnadsförslag som styrker behovet av glasögon och vad som ingår i begärt pris. Skälig kostnad för glasögon är lägsta paketpris som erbjuds av optiker.

Bistånd till vanliga läsglasögon som är avsedda för personer över 35-40 år med avtagande synskärpa s.k. ålderssynthet beviljas ej. Behovet kan tillgodoses inom ramen för riksnormens post för hälsa och hygien.

Bistånd till specialslipade eller specialbehandlade glas, såsom färgade eller extra tunna glas, beviljas ej, om behovet inte är styrkt av läkarordination. Den extra kostnaden godtas om speciell slipning eller behandling är det enda alternativet för att korrigera sökandens synfel.

Kostnad för ögonlinser godtas om det är det enda alternativet för sökanden och behovet är styrkt med läkarintyg.

Hemtjänstavgift

Ekonomiskt bistånd beviljas inte till kostnaden för hemtjänstavgift. Den enskilde ska alltid ha ett skäligt belopp kvar till sina utgifter efter det att hyra och hemtjänstavgift betalats, s.k. förbehållsbelopp.

Om en person som betalar hemtjänstavgift ansöker om bistånd till glasögon eller tandvård ska de i första hand uppmanas att ansöka om nedsättning av hemtjänstavgiften. Görs beräkning för bedömning av bistånd till annan utgift som ingår i begreppet skälig levnadsnivå utgör hemtjänstavgiften en godkänd kostnad i den ekonomiska beräkningen.

Hemutrustning

Komplettering

Bistånd till löpande komplettering och reparation av befintlig hemutrustning beviljas vid behov till sökande med mer än 6 månaders behov av försörjningsstöd. Prövning av behovet ska göras i förhållande till vad som kan anses vara skälig levnadsnivå och vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig. Som normal utrustning i hem räknas radio och i barnfamiljer även TV.

En utredning ska göras av när behovet har uppstått och om behovet hade kunnat tillgodoses vid tidpunkten när det uppkom och om behovet kan tillgodoses på annat sätt.

Grundutrustning

Bistånd till grundutrustning ska bedömas mer restriktivt och beviljas endast om det finns särskilda skäl eller om behovet är akut och inte kan tillgodoses på annat sätt. För att kunna bedöma behovet kan det ibland bli nödvändigt att göra hembesök. Följande ska övervägas:

- Är behovet akut och nödvändigt för att sökanden med kort varsel ska kunna flytta in i en anvisad bostad?
- Kommer sökanden att inom rimlig tid själv kunna skaffa sig eller komplettera en hemutrustning?
- Vilka möjligheter har sökanden haft att spara till eller planera för boende och hemutrustning?
- Om behovet av bistånd är föranlett av en orsak som kan täckas av hemförsäkring ska detta alltid prövas i första hand.
- När det gäller barnfamiljer ska beaktas om särskilt behov finns hos barnen
- Vilken hjälp kan den sökande få av nätverket?

Unga människor som flyttar hemifrån ska normalt inte kunna få bistånd av samhället till grundutrustning.

Flyktingar eller utländska medborgare som fått uppehållstillstånd p.g.a. anknytning till flykting, ska hänvisas att ansöka om hemutrustningslån hos CSN.

Prisnivån hos ett möbelvaruhus i Stockholm har använts som riktmärke vid fastställande av procentsatserna nedan. Utbudet av andrahandsaffärer kan rekommenderas som ett alternativ.

För barnfamiljer kan det även bli aktuellt med bistånd till möbler i vardagsrum. Biståndet avser i så fall sittplatser, bord, gardiner och matta och kan beviljas med 14 % av basbeloppet.

I samband med grundutrustning beviljas normalt bistånd till radio. Barnfamiljer beviljas också bistånd till TV. Även ensamstående med långvarigt biståndsbehov (minst 1 år) kan av sociala skäl beviljas bistånd till TV. För barnfamiljer med längre behov av försörjningsstöd (minst 6 månader) beviljas bistånd till dammsugare.

Begränsad grundutrustning

Begränsad hemutrustning beviljas vid behov personer som har tillfälligt behov av försörjningsstöd men inte kan vänta med inköp tills de har egen inkomst. Biståndet syftar till att den sökande ska kunna ta en lägenhet i besittning och innefatta möbler i kök och sovrum samt husgeråd.

Begränsad hemutrustning består av säng, lampor, köksbord och köksstolar

Beviljas för 1 vuxen med 8 % av basbeloppet, för 2 vuxna med 12 % av basbeloppet och med 3 % av basbeloppet per barn.

Husgeråd består av köksredskap, städartiklar, sängutrustning, handdukar etc.

Beviljas för 1 vuxen med 10 % av basbeloppet och för varje ytterligare person i hushållet med 4 % av basbeloppet.

Hel grundutrustning

Avser en mer omfattande grundutrustning som ska användas under lång tid. Beviljas endast till personer som inte inom överskådlig tid kommer att kunna förbättra sina inkomster och själva bekosta en grundutrustning t.ex. personer med mycket svåra psykosociala problem eller äldre med låg eller ingen pension.

Hel grundutrustning består av möbler till kök, sovrum och vardagsrum. Dessutom av lampor, husgeråd, sängutrustning, handdukar och mattor samt städartiklar och dammsugare, TV och radio.

Beviljas för 1 vuxen med 58 % av basbeloppet, för 2 vuxna med 68 % av basbeloppet och för varje ytterligare person i hushållet med 10 % av basbeloppet.

Juridiska kostnader och stämpelavgifter

Advokatkostnader

I första hand ska den sökande utnyttja det rättskydd som ingår i hemförsäkringen. Detta rättskydd gäller t.ex. för tvister angående vårdnad och underhåll men inte för tvister som rör äktenskapsskillnad, upplösning av samboförhållanden eller bodelning.

I vissa fall kan rättshjälp från staten beviljas om det finns behov av mer omfattande insatser av juridiskt ombud. Hjälpen provas utifrån den enskildes ekonomi och är numera avsevärt begränsad.

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till självrisken vid rättskydd och till den kostnad som tillkommer sökanden vid statlig rättshjälp om målet gäller familjerättsliga ärenden. Bistånd i övrigt till advokatkostnader beviljas endast om det av sociala skäl är mycket viktigt att en person får behålla sin bostad.

Stämpelavgifter

Huvudregeln är att bistånd till stämpelavgifter inte beviljas. Undantag kan göras för kostnader för identitetskort och i enskilda fall om det är viktigt att en äktenskapsskillnad eller bodelning genomförs.

Kostnader i samband med ansökan om svenskt medborgarskap beviljas inte. Kostnader för pass beviljas som huvudregel inte.

Migrationsverkets avgifter för ansökan om uppehålls- och/ eller arbetstillstånd beviljas inte eftersom skyddsbehövande och sökande av humanitära skäl inte behöver betala för det. För asylsökande i Sverige och för make, make eller sambo samt barn under 18 år som vill återförenas med en utlänning som har fått uppehållstillstånd som skyddsbehövande eller av humanitära skäl tas ingen avgift ut. Flera stora medborgargrupper och vissa studerande är också undantagna från avgift.

Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet

Klädutrustning inför institutionsvistelse

Extra bidrag till kläder och skor beviljas som huvudregel inte. Sökande som placeras för vård eller behandling kan vid akut behov av klädustrustning få bistånd till kläder och skor inom försörjningsstödet ram utbetalt i en klumpsumma för 2-4 månader framåt, vilket därefter justeras med normposten för motsvarande tid. Löpande komplettering av kläd- och skoustrustning beviljas därefter som en del av försörjningsstödet.

Behov av särskilda kläder eller skor

Här avses engångskostnader för specialbeställda kläder eller skor som inte täcks av handikappersättning. Alla normala utgifter för kläder och skor ingår i normen. Ansökan ska prövas utifrån detta och eventuellt bistånd endast ges till merkostnader.

Läkarvård och medicinkostnad

Omfattar avgift vid läkarbesök och läkarföreskriven medicin och behandling som ingår i högkostnadsskyddet. Biståndet kan omfatta t.ex. besök hos distriktssköterska, sjukgymnast, psykolog eller annan öppenvårdsbehandling. Endast kostnader för av staten rabatterade läkemedel ska godkännas. Kostnad för faktureringsavgift godkänns ej.

Kostnader för naprapatbehandling kan beviljas om behovet av naprapat är ordinerat av läkare om behovet inte kan tillgodoses genom någon behandling som omfattas av högkostnadsskyddet. Kostnader för naprapatbehandlingen kan beviljas för upp till 7 behandlingar per år.

Magasineringskostnad

Bistånd till kostnad för magasinering av bohag kan beviljas den som har löpande försörjningsstöd om den sökande inom 3 månader kommer att få en ny bostad. Beslutet ska tidsbegränsas och omprövas vid behov. Det är den enskilde som ska stå för kontraktet gentemot magasineringsfirman.

Bedömningen ska även grunda sig på bohagets skick och storlek samt om kostnaderna för magasineringen överstiger kostnaden för nyanskaffning av bohag.

Psykoterapikostnader mm

Psykoterapi är sjukvårdshuvudmannens ansvar. Huvudprincipen är därför att bistånd till kostnad för psykoterapi inte ska beviljas. Den som söker sådant bistånd ska hänvisas till vårdcentral eller närmaste öppna psykiatriska mottagning.

Undantag kan göras för den som i en *krissituation* har behov av terapeutiska samtal och inte omedelbart kan erbjudas detta genom landstinget. Det ska stå klart att behovet är akut och att det kan få svåra konsekvenser för den enskilde om det inte tillgodoses. Dessa förhållanden ska vara styrkta med läkarintyg. Bistånd kan i dessa fall beviljas i form av ett begränsat antal behandlingar hos legitimerad psykoterapeut tills dess landstinget kan överta ansvaret för behandlingen. Besked ska inhämtas från landstinget om när övertagande kan ske, varvid även kostnadsfrågan tas upp.

Behandling av spelberoende, etc.

Det är även landstingets ansvar att vårda sådana yttringar av psykisk ohälsa som kan ge upphov till olika former av beroenden och missbruk som inte avser alkohol eller drogmissbruk såsom exempelvis spelmissbruk, matmissbruk, köpmisbruk och sexmissbruk.

Huvudregeln är att bistånd till sådan kostnad inte beviljas. Beträffande spelberoende kan behovet av behandling tillgodoses genom flera mottagningar i Stockholm som erbjuder behandling, även för icke svensktalande spelberoende personer.

Resor***Rekreationsresor***

Huvudprincipen är att bistånd till rekreationsresor inte beviljas. För ensamstående vuxna ska biståndet prövas mycket restriktivt och endast ges när det finns mycket starka sociala eller medicinska skäl för en resa till anhörig i rehabiliterande syfte.

Rekreationsresa kan beviljas för barnfamiljer med särskilda behov som har haft försörjningsstöd minst 3 år och som inte beräknas få egna inkomster inom överskådlig tid. Behovet ska prövas utifrån barnets behov av miljöombyte och extra stödinsats. Bedömning ska även göras huruvida behovet av rekreation kan tillgodoses genom lek och fritidsposten i riksnormen. Nivån på det beviljade biståndet ska prövas utifrån vad barnfamiljer med låga inkomster i allmänhet har råd med.

Lägerverksamhet mm. för barn

Med utgångspunkt från barns behov kan bistånd beviljas till kostnad för exempelvis lägerverksamhet, idrottsresor eller kolonivistelse utanför skolans ram, utan att det finns särskilda sociala skäl om kostnaden är rimlig. Biståndet ska reduceras med beloppet för matpengar för motsvarande antal dagar.

Resa till begravning

Bistånd kan beviljas för resa inom Sverige om den avlidne är nära anhörig eller annan närstående. Med nära anhörig menas make/maka eller motsvarande, förälder, barn, syskon, mor- och farförälder och barnbarn. Med annan närstående menas person som, utan att vara nära anhörig, stått den sökande mycket nära. Kostnaden ska vara i nivå med vad en låginkomsttagare har råd till.

Återföreningsresor

Bistånd till denna typ av resor beviljas inte utan synnerliga skäl och då endast avseende återförening av förälder och minderårigt barn som inte bor tillsammans med en vårdnadshavare. När Röda Korset beviljat hjälp till reskostnaden för barn som ska förenas med föräldrarna i Sverige kan bistånd beviljas till egenavgiften.

Återvandringsresor

Utländska medborgare som kommit till Sverige som flyktingar kan söka återvandringsbidrag hos Migrationsverket. Bidraget ges dels i form av reskostnad, dels som en allmän schablon per person.

Ibland önskar en person rekognosera i hemlandet innan eventuell återvandring. Inte heller i dessa fall ska kommunen gå in med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen till reskostnad.

Resor i samband med umgänge med barn

Behovsprövningen ska innefatta:

- *Barnets* behov av umgänge.
- Båda föräldrarnas ekonomiska förutsättningar.
- Skäligheten av kostnaden för resan.

Båda föräldrarna har gemensamt ansvar för att barns behov av umgänge tillgodoses. Den förälder som barnet bor hos ska vara med och bekosta umgänget utifrån ekonomisk förmåga och vad som är skäligt i förhållande till båda föräldrarnas ekonomi. Den förälder som ska utöva umgänge har dock huvudansvaret för kostnaderna. Även barn med förälder som vistas i fängelse har rätt till umgänge med denne.

Om föräldrarna tillsammans inte har råd eller inte kunnat komma överens om hur reskostnaderna ska betalas, kan bistånd till kostnad för umgängesresa beviljas.

Reskostnaderna ska jämföras med vad en inkomsttagare i allmänhet har råd att bekosta, dock minst en resa per månad som huvudregel inom Norden.

Reparationskostnader

Avser kostnader för reparation p.g.a. onormalt slitage eller skadegörelse i hyreslägenhet. Bistånd ska prövas mycket restriktivt och endast beviljas om kostnaden utgör ett hinder för den sökande att genomföra en flyttning. Det ska finnas medicinska och/eller sociala skäl till bostadsbytet.

Skolkort – SL

Skolkort hos SL för barn i grundskolan prövas och beviljas av skolan. Ekonomiskt bistånd till skolkort kan beviljas om skolan avslagit ansökan och om skolan ligger på sådant avstånd från hemmet att resor är nödvändiga. Vid flytt kan skolkort övergångsvis beviljas innan barnet hinner byta skola.

Bistånd till SL-kort för gymnasieungdomar ska inte beviljas eftersom gymnasieelever i ungdomsgymnasiet vanligtvis erhåller SL-kort från skolan. I annat fall kan behovet tillgodoses genom det extra tillägg till studiebidraget som gymnasieungdomar i familjer med låga inkomster har rätt till.

Skulder

Bistånd till skulder som avbetalning på studielån eller banklån, kontokortskulder, privata skulder, etc. samt böter och underhållstöd beviljas inte. Undantag ska endast göras om låntagits för att undanröja en akut situation och där den sökande annars skulle ha beviljats bistånd. Om sökanden p.g.a. skulder har dålig kontroll över sin ekonomi ska han eller hon erbjudas hjälp av budget- och skuldrådgivare.

Undantag kan göras för hyresskuld i följande fall:

- Skuld som uppstått under tid då sökanden av godtagbara skäl ej haft egna inkomster som räckt till hyra. Om ansökan hade gjorts när hyresskulden uppkom hade han eller hon haft rätt till bistånd.
- Då de sociala konsekvenserna för barnen i en familj skulle bli för stora vid eventuell avhysning.
- För gamla och sjuka där alternativt boende inte går att ordna.
- Om eventuell avhysning riskerar medföra social utslagning och/eller försämrad möjlighet till egen försörjning.

Vid upprepade hyresskulder ska restriktivare bedömning göras.

För att undvika upprepning ska hushåll som beviljats bistånd till hyresskuld så långt det är möjligt följas upp. I samband med reglering av en hyresskuld i en barnfamilj ska en arbetsplan för hur uppföljningen ska genomföras upprättas tillsammans med den sökande.

Det ska särskilt uppmärksammas om hyresskulderna kan vara ett uttryck för omsorgssvikt från föräldrarnas sida och om det därmed finns anledning till oro för barnens hälsa och utveckling.

Undantag kan också göras för bistånd till skuld för *hushållsel* i de fall där avstängning medför alltför stora sociala konsekvenser för hushållet. Även i detta sammanhang ska barnets situation uppmärksammas särskilt.

Skuld för avgift för förskoleverksamhet behandlas normalt som andra skulder. Den sökande har möjlighet att göra upp en avbetalningsplan med förvaltningen. Hotas ändå barnet av uppsägning från plats i förskoleverksamheten och det är viktigt att så inte sker ska ansvarig för förskoleverksamheten kontaktas. Har barnet av sociala skäl behov av platsen får den enligt skollagen och stadens regelverk inte sägas upp. Det är viktigt att varje förvaltning skaffar sig rutiner för hur dessa situationer praktiskt ska hanteras.

Spädbarnsutrustning

Den som en längre tid, minst 6 månader, haft försörjningsstöd eller inkomster i nivå med normen kan beviljas bistånd till del av eller full grundutrustning för spädbarn. Biståndet prövas utifrån det faktiska behovet och sökandens egna möjligheter att tillgodose behovet, exempelvis genom arv från större syskon eller lån av utrustning från anhöriga.

Bistånd till hel spädbarnsutrustning beviljas med maximalt 11 % av basbeloppet och innefattar en grunduppsättning kläder, säng med sängutrusning och begagnad barnvagn. Kostnaden för barnvagn beräknas utgöra ungefär halva beloppet och kostnad för säng med utrustning ca en fjärdedel.

Bistånd till begagnad sittvagn kan beviljas om behovet inte kan tillgodoses genom försäljning av befintlig liggvagn.

Tandvård

Ekonomiskt bistånd utgår i första hand till akut tandvård.

Akut tandvård

Med akut tandvård avses ofrånkomligt behov av behandling vid värk, infektiösa tillstånd och traumaskador. Exempel på behandling kan vara tandutdragning, akut rotbehandling, temporära fyllningar, enstaka fyllningar för att undanröja värk samt proteser. Detta är behandling som oftast måste utföras omedelbart. Den får utföras utan kostnadsförslag i de fall ett sådant inte kan inväntas. Det ska av tandvårdsräkning eller genom kontakt med behandlande tandläkare framgå att behovet av behandling var akut.

Det bör uppmärksammas att det faktum att det står ”akut besök” på räkningen inte i sig innebär att behovet av behandling var akut.

Nödvändig uppehållande tandvård

Vid längre tids beroende av försörjningsstöd kan även annan tandvård än akut beviljas om det är nödvändigt för att uppnå godtagbar tuggförmåga, förhindra väsentligt försämrad tandstatus och är en förutsättning för att fungera socialt och kunna arbeta.

Bistånd till nödvändig tandvård kan beviljas personer som under minst 1 år har haft försörjningsstöd eller inkomster i nivå med normen och som inte inom rimlig tid förväntas öka sina inkomster. Kostnaden för tandläkarens undersökning i samband med kostnadsförslaget ska inkluderas i biståndet men inte kostnad för uteblivande från besök.

Följande ska beaktas vid ansökan om bistånd till tandvård:

- Omfattningen av tandvården och kostnaden ska jämföras med vad en låginkomsttagare har råd att kosta på sig.
- Behandlingen ska omfattas av statligt tandvårdsstöd enligt 1 kap 3 § lagen om statligt tandvårdsstöd. Att en föreslagen behandling omfattas av statligt tandvårdsstöd, eller godkännts i försäkringskassans förhandsprövning, innebär dock inte att detta kan ligga till grund för om ekonomiskt bistånd enligt SoL ska beviljas till kostnaden eller ej.
- Folktandvårdens prislista för de åtgärder som debiteras ska vara vägledande.
- Tandvården ska utföras av tandläkare som är uppförd på försäkringskassans förteckning.
- Kostnadsförslag ska infordras och innefatta kopia på eventuellt beslut på förhandsprövning av försäkringskassan.
- Öberoende tandläkare ska konsulteras vid ansökningar om dyrare eller mer omfattande tandvård. Om förvaltningen inte har avtal med egen konsulttandläkare kan den sökande t.ex. uppmanas att på förvaltningens bekostnad skaffa kostnadsförslag från folktandvården för jämförelse.
- En individuell bedömning ska även göras av den enskildes förmåga att sköta sin tandhygien, exempelvis i samband med missbruk.

Avgift för narkos eller annan motsvarande smärtlindring kan ingå i tandvårdskostnaden för personer med extrem tandvårdsrädsla. Denna ska vara styrkt med läkarintyg eller med resultatet av ett psykometriskt test som utvisar att en person uppfyller kriterierna för extrem tandvårdsrädsla. Det ska även vara styrkt att personen inte kan tillgodogöra sig lands-

tingets terapiprogram för behandling av tandvårdsrädsla inom ramen för den öppna hälso- och sjukvårdens avgiftsregler och högkostnadsskydd.

Sökande som har egen inkomst över försörjningsstödsnivå men ändå söker bistånd till tandvårdskostnad kan beviljas bistånd för nödvändig tandvård i vissa fall. Om kostnad och omfattning är skäligt beviljas bistånd till den del av kostnaden som överstiger vad han eller hon själv kan betala med sitt normöverskott under 6 månader. I första hand ska den sökande dock hänvisas till avbetalning hos tandläkaren.

Ett beslut om bistånd till tandvård sträcker sig ofta över flera månader men ska alltid tidsbegränsas. Rätten till ekonomiskt bistånd ska prövas månad för månad och när beslut fattas som löper över flera månader ska en omprövningsklausul alltid skrivas in i beslutet. Se avsnittet Beslut som löper över flera månader. Tandvård som utförts före framställan ska inte beviljas utan betraktas som en skuld.

Tekniska hjälpmedel

Bistånd beviljas efter sedvanlig ekonomisk prövning till egenavgiften för läkarföreskrivna hjälpmedel som t.ex. hörapparat, batterier, etc., om behovet inte kan tillgodoses via landstinget eller försäkringskassan.

Telefonabonnemang

Bistånd till öppning av nytt telefonabonnemang beviljas endast hushåll med styrkt behov av stationär telefon. Mobiltelefon med telefonkort kan jämföras med och utgöra ett billigare alternativ till fast installation. I följande fall kan behov av stationär telefon motiveras:

- Personer som på grund av ålder, sjukdom eller skada inte har förmåga att använda en mobiltelefon.
- Fast telefoni är en förutsättning för att läkarföreskrivna tekniska hjälpmedel, som exempelvis trygghetslarm, ska kunna installeras.

Kostnader för telefoninstallation på grund av intensivövervakning med fotboja ska inte beviljas då detta bekostas av kriminalvårdsmyndigheten.

Alla löpande kostnader för telefon ingår i riksnormen.

Depositionsavgift

För de hushåll enligt ovan som kan beviljas ekonomiskt bistånd till fast telefonabonnemang kan det bli nödvändigt att också bevilja bistånd till gammal skuld och till depositionsavgift om den sökande har akut behov av fast telefoni och inte inom rimlig tid kan reglera eventuell skuld och betala depositionsavgift.

Depositionsavgiften betalas direkt av förvaltningen teleleverantören. Det ska anges på beställningen av abonnemanget vem som betalt depositionsavgiften och vart den ska återbetalas. Om ny skuld uppkommer under tid som depositionen gäller kan teleleverantören ta ur depositionsavgiften för reglering av skulden. Det är därför viktigt att löpande följa dessa hushålls betalningar av telefonräkningarna.

Tvättmaskin

Bistånd till inköp av tvättmaskin beviljas endast om det finns ett fysiskt eller psykiskt funktionshinder som är styrkt med läkarintyg, som gör det omöjligt att använda fastighetens tvättstuga. Bistånd kan även beviljas till personer som av medicinska skäl är tvingade att tvätta mycket mer än normalt. Behovet ska styrkas med läkarintyg. En förutsättning för biståndet är att behovet inte kan tillgodoses genom exempelvis handikappersättning, annan boende i hus hållet eller genom hjälp i hemmet.

Om behov av tvättmaskin uppstått p.g.a. att fastigheten saknar tvättstuga ska sökanden i första hand hänvisas till värden, hyresgästföreningen eller hyresnämnden.

5. OLIKA GRUPPERS RÄTT TILL FÖRSÖRJNINGSTÖD

Sammanfattat om socialtjänstens möjligheter att ställa krav.

Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ingår prövning av om behoven kan tillgodoses på annat sätt. Av förarbetena till lagen framgår att den enskilde är skyldig att efter förmåga bidra till sin försörjning. Detta innebär bland annat att socialtjänsten kan kräva att arbetslösa som söker ekonomiskt bistånd aktivt söker arbete och deltar i insatser som bedöms främja möjligheterna att få arbete.

Socialtjänsten kan även som en del i utredningen kräva att den enskilde deltar i praktik eller arbetsträning.

Kraven på en arbetslös biståndssökande person kan ingå som ett led i prövningen antingen jämlikt 4 kap 1 § SoL eller jämlikt 4 kap 4 och 5 §§ SoL. Det är viktigt att det i utredning och beslut klargörs vilka lagrum som tillämpas.

4 kap 1 § SoL

Socialtjänsten kan som huvudregel kräva att en arbetslös person står till arbetsmarknadens förfogande på heltid och att denne tar anvisat arbete. Den biståndssökande måste söka och ta varje lämpligt arbete. Ett arbete är enligt 11 § lagen om arbetslöshetsförsäkring lämpligt om

- skälig hänsyn tagits till den sökandes förutsättningar för arbetet och andra personliga förhållanden.
- anställningsförmåner är enligt kollektivavtal eller om sådant inte finns, i vart fall är skälig i förhållande till de förmåner arbetstagare med likvärdiga uppgifter får vid jämförliga företag och föreskrifter om förebyggande av ohälsa och olycksfall följs.
- arbetet inte hänför sig till arbetsplats där det råder arbetskonflikt till följd av stridsåtgärder.

På den som arbetar deltid kan krav ställas på heltidsarbete, om det är möjligt att få.

I kravet på den enskilde ingår också att denne deltar i insatser, exempelvis arbetsmarknadsutbildning, praktik eller arbetsrehabiliterande åtgärder för att höja sin kompetens och förbättra sina möjligheter att få ett arbete. Även grundutbildning i svenska och arbetssökarverksamheter räknas hit.

Socialtjänsten kan som huvudregel inte kräva motprestation i form av oavlönad heltidssysselsättning som inte är att betrakta som arbete, arbetsmarknadspolitisk åtgärd, praktik eller kompetenshöjande åtgärd.

Socialtjänsten kan dock ställa krav på deltagande i praktiskt arbete när det ingår som en tidsbegränsad del i en utredning och är motiverat utifrån den enskildes situation.

Krav på deltagande i en viss aktivitet ska alltid föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga.

De allmänna reglerna om möjligheten att ställa krav på biståndssökande kan inte i samma utsträckning användas för människor som har allvarliga missbruksproblem eller svår psykisk ohälsa. När det gäller personer som helt eller i stor utsträckning vägrar medverka i socialtjän-

tens arbete för att utarbeta en arbetsplan så kan detta dock utgöra grund för att reducera biståndet.

Den enskild ska ges en noggrann information om kravens innebörd och vad som blir konsekvensen om kraven inte följs. Det kan vara lämpligt med någon form av skriftlig bekräftelse på att sökanden fått informationen. Detta bör dock inte göras i form av en överenskommelse.

För all arbetsträning och praktik som sker med stöd av 4 kap 1 och 4 §§ SoL ska samverka med arbetsförmedlingen, så att denna kompetens tas tillvara i bedömning om vad som är lämplig utformning.

4 kap 4 § SoL

I 4 kap 4 § socialtjänstlagen finns utvidgade möjligheter att ställa vissa krav på i första hand yngre personer, under 25 år, som får försörjningsstöd och som inte fått fäste på arbetsmarknaden. Den utvidgade möjligheten gäller även personer som fyllt 25 år men som är i de närmaste åren därefter och av särskilda skäl är i behov av kompetenshöjande insatser. Särskilda skäl är exempelvis sociala och medicinska svårigheter. Bestämmelsen gäller endast de som är mer långvarigt arbetslösa och som inte kan få lämplig arbetsmarknadsåtgärd och som inte heller bedöms kunna få någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd inom rimlig tid. Långvarig arbetslöshet kan leda till sådana problem att det utifrån individuella omständigheter bedöms innebära särskilda skäl för insatser.

Syftet med praktik eller andra kompetenshöjande åtgärder ska vara att förhindra passivisering i ett långvarigt biståndsberoende. Deltagandet ska vara ett led i en medveten strategi att närma sig arbetsmarknaden och krav på en viss aktivitet ska föregås av en individuell bedömning av den enskildes behov och förmåga. Insatsen ska vara tidsbegränsad och ska dokumenteras i en arbetsplan.

Handläggning av bistånd till arbetslösa

De allra flesta som har behov av försörjningsstöd saknar ett arbete. Den största andelen är arbetsföra och oförhindrade att börja arbeta direkt, men några har någon form av hinder som måste övervinnas för att de ska bli helt eller delvis arbetsföra.

Vid aktualisering

Fokus ska ligga på att undanröja försörjningshindret. Detta innebär att när en person kontaktar socialtjänsten och ansöker om försörjningsstöd på grund av arbetslöshet ska denne omgående hänvisas till socialtjänstens arbetssökarverksamhet för att få stöd i att ordna ett arbete i avvaktan på en besöks tid hos socialsekreterare för att göra en bidragsansökan. För rätt till försörjningsstöd ska den som uppmanats att delta i arbetssökarverksamhet ha gjort detta.

Vid den första kontakten ska sökanden informeras om att personer vars försörjning kommer att upphöra aktivt ska söka arbete från tidpunkten då de får vetskap om att deras försörjning ska upphöra. Efter att sådan information givits ska även i dessa fall den arbetssökande på ett trovärdigt sätt redogöra för de arbeten som han eller hon har sökt. På begäran ska sökanden visa platsannonser, personliga brev, eventuella svar från arbetsgivare etc. Sökanden ska vara inskriven på arbetsförmedlingen.

Om den arbetslöse har blivit arbetslös på grund av att denne har sagt upp sig själv är huvudprincipen att försörjningsstöd inte ska kompensera för den avstängning från arbetslöshetsersättning som det medför att säga upp sig på egen begäran. Om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till försörjningsstöd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning inträder. Om den sökande åberopar att denne har haft synnerliga skäl för att säga upp sig ska denne alltid uppmanas att i första hand försöka få avstängningen från arbetslöshetsersättning hävd. En bedömning ska alltid göras i det enskilda fallet.

För personer som har sagt upp sig på egen begäran men inte har rätt till arbetslöshetsersättning gäller motsvarande princip, dvs. om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till försörjningsstöd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning skulle ha inträtt om denne hade omfattats av sådan ersättning.

Att stå till arbetsmarknadens förfogande

Den som är arbetslös och bedöms som arbetsför ska stå till arbetsmarknadens förfogande och söka arbete aktivt. Detta innebär att vara anmäld på arbetsförmedlingen och söka arbete inom pendlingsavstånd i hela Mälardalen.

Krav ska ställas på att den arbetslöse som saknar försörjning ska söka vilket arbete som helst som han eller hon anses kunna klara av. Det kan även gälla tillfälliga och mindre kvalificerade arbeten som den sökande omgående ska kunna ta.

Det är bra om stadsdelsnämnderna uppmanar till och underlättar för flytt till arbete. Med utgångspunkt i barnets bästa och utifrån kunskapen om att barn med yrkesarbetande föräldrar har bättre förutsättningar i sina liv än barn i bidragstagande familjer, kan det även vara motiverat att även barnfamiljer flyttar för att föräldrarna ska kunna långsiktigt försörja sig genom arbete. Arbetets varaktighet och omfattning måste då övervägas, liksom konsekvenserna av en flytt för eventuella övriga familjemedlemmar.

Den som är arbetslös och söker försörjningsstöd ska erbjudas stöd i sitt arbetssökande genom strukturerade insatser från socialtjänsten för att öka anställningsbarheten. En utredning för att klargöra förutsättningarna för självförsörjning ska göras. Utifrån denna utredning görs en planering tillsammans med den enskilde och en tidsbegränsad arbetsplan ska upprättas.

Av arbetsplanen ska framgå vilka krav på motprestationer socialtjänsten ställer för att försörjningsstöd ska kunna utgå. Socialtjänsten ska verka för att den arbetslöse aktiverar egna resurser. För att nå ett gott resultat för den enskilde är det viktigt att krav kombineras med aktiva och stödjande insatser. I arbetet ska stöd- och motivationssamtal ingå men även en skyldighet för den arbetslöse att redovisa sitt arbetssökande.

Krav ska ställas på att den arbetslöse ska delta i arbetssökarverksamhet i enlighet med upprättad arbetsplan. Det är viktigt att den som deltar i arbetssökarverksamhet genom aktivt deltagande utnyttjar insatsens möjligheter. Erbjudandet innebär exempelvis att den arbetssökande får tillgång till datorer, handledare, coachning, svenskundervisning eller kompetenshövande praktik.

Arbetsplanen ska regelbundet följas upp och eventuella korrigeringar ska göras i samband med utvärderingen. Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven för rätt till försörjningsstöd kan denne många gånger behöva mer stöd eller andra insatser.

Den som uppmanas att delta i arbetssökarverksamhet, praktikplats, arbetsträning eller sysselsättning ska delta i detta. Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven att stå till arbetsmarknadens förfogande, exempelvis genom att inte söka arbete eller genom att vägra delta i exempelvis arbetspraktik eller arbetssökarverksamhet, påverkar detta rätten till försörjningsstöd för hela hushållet. Detsamma gäller vid frånvaro från aktivitet utan dokumenterat giltigt skäl.

Vid frånvaro pga. sjukdom mer än fem dagar ska sjukdomen styrkas med läkarintyg. Efter 6 tillfällen med korttidsfrånvaro eller efter 4 veckors sjukskrivning ska ett rehabiliteringsarbete påbörjas. På motsvarande sätt ska sjukdom styrkas vid frånvaro för vård av sjukt barn. Skriftlig dokumentation ska alltid uppvisas beträffande besök hos läkare eller myndighet som hindrar deltagande i arbetssökarverksamheten.

Ordinarie förskolas eventuella semesterstängning utgör inget hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande, eftersom föräldrarna alltid erbjuds plats på alternativ barnstuga.

Beträffande ledighet från arbetssökarverksamhet eller praktik i samband med helgdagar är det de av riksdagen beslutade helgdagarna som gäller.

Den som studerar på SFI efter introduktionsperioden då introduktionsersättning erhålls, betraktas och registreras som arbetslös. Svenskstudierna är i dessa fall en av flera möjliga insatser för att öka den enskildes möjligheter till anställning. Samma krav på motprestationer ska ställas som för arbetslösa i övrigt enligt ovan, och den sökande ska när som helst vara beredd att avbryta kursen för att påbörja erbjudet arbete.

Unga Arbetslösa

Om kommunen har avtal med staten om övertagande av ansvaret för unga arbetslösa upp t.o.m. 24 år, gäller avtalet eller avtalen tillsammans med särskild lagstiftning. Finns inte avtal med staten gäller reglerna i 4 kap 4 och 5 §§ socialtjänstlagen. För rätt till försörjningsstöd till unga arbetslösa kan enligt 4 § ställas krav på deltagande i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som kommunen tillhandahåller.

Kravet och den kompetenshöjande insatsen ska vara tidsbegränsad och utformas i samråd med den unge och länsarbetsnämnden. Beslut enligt 4 kap. 4 § SoL går inte att överklaga med förvaltningsbesvär.

Om den unge utan godtagbart skäl avböjer kompetenshöjande verksamhet eller uteblir från verksamheten kan försörjningsstöd avslås eller nedsättas enligt 4 kap. 5 § SoL. Beslut enligt 5 § går att överklaga med förvaltningsbesvär.

Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning

Barnet ska omgående anmälas till barnomsorgskön och bekräftelse på platsansökan ska visas upp. Så snart det är praktiskt möjligt ska den hemmavarande föräldern ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Detta innebär att så snart barnomsorgsplats erbjuds ska den accepteras. För tid efter det att barnomsorgsplats erhållits föreligger ingen rätt att vara föräldraledig

viss tid. Lagen om föräldraledighet reglerar endast förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Kommunalt vårdnadsbidrag

Om en familj väljer att avstå från kommunal barnomsorg för att i stället söka vårdnadsbidrag ska det inte godtas som ett hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid.

Arbetslösa med otillräcklig A-kassa/Alfakassa

Bidragstagare som har ersättning från A-kassa eller Alfakassa riskerar att förlora denna ersättning om de deltar i kommunal aktivering. Det är olika regler som gäller beroende på vilken kassa det gäller. Den sökande måste ha fått ett godkännande från sin kassa, vilket ska styrkas med ett intyg, för att kunna delta i av kommunen anordnad verksamhet. Konsekvensen av att annars ställa krav på att denna grupp ska delta i aktiviteter är att behovet av försörjningsstöd kan öka.

Arbetslösa med sociala och medicinska problem

Människor har i regel betydande resurser även då det finns problem av något slag. För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på arbetslösa enligt ovan, ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Sådana skäl är allvarligt missbruk, svår psykisk ohälsa eller dokumenterad arbetsförmåga pga. sjukdom. Personer med denna problematik har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget.

För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den enskilde medverka i planering i syfte att bli arbetsför eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Sjukskrivna

För att arbetsförmåga vid sjukdom ska godkännas ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i arbetssökaraktiviteter, helt eller delvis. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. Arbetslösa som är sjuka ska om det utifrån medicinsk utredning bedöms lämpligt erbjudas rehabiliterande insatser.

Insatser ska erbjudas i form av samverkan med konsultläkare, vårdcentral, psykiatrimottagning och försäkringskassa. Den som inte kan arbeta på grund av sjukdom ska erbjudas arbetsrehabilitering till lämpligt arbete eller motiveras ansöka om sjukersättning.

Den som varit sjukskriven mer än ett år ska ansöka om sjukersättning hos försäkringskassan. Om sjukdomen är av sådan art att sjukskrivande läkare bedömer att personen inte kommer att återfå arbetsförmågan inom överskådlig tid kan ansökan om sjukersättning göras tidigare.

För att vara berättigad till försörjningsstöd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsför. Arbetslösa som är sjukskrivna på deltid ska delta i arbetssökarverksamhet i förhållande till sjukskrivningens omfattning.

Personer med missbruksproblem

De allmänna reglerna om möjligheten att ställa krav på biståndssökande kan inte i samma utsträckning användas för människor som har allvarliga missbruksproblem. Vägrar dessa per-

soner helt eller i stor utsträckning att medverka i socialtjänstens arbete för att utarbeta en arbetsplan eller att göra en utredning så kan detta dock utgöra grund för att reducera biståndet.

Socialtjänsten kan inte ställa krav på att en person med allvarligt missbruksproblem ska följa en viss behandlingsplan för att vara biståndsberättigad. Däremot kan det ställas krav på att personer som visserligen har pågående missbruk, men som inte visar att de av medicinska skäl är arbetsoförmögna, deltar i arbetssökarverksamhet som förutsättning för rätt till ekonomiskt bistånd.

Krav på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap 4 § SoL kan tillämpas på personer med lindrigare missbruksproblem men ska inte ersätta vård och behandling för missbruk. Däremot kan deltagandet vara förebyggande vid begynnande missbruk eller utgöra komplement till andra insatser mot missbruket. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling. Kravet på deltagande i en viss praktik eller arbetsträning ska alltid föregås av ett övervägande av om den enskildes medverkan vid en denna arbetsplats är lämplig.

När det gäller personer med påvisbart pågående missbruk kan försörjningsstödet reduceras om det är uppenbart att biståndet inte används till avsett ändamål.

Personer med psykisk ohälsa

När det gäller personer med svår psykisk ohälsa och beteendemässiga störningar måste socialtjänsten först utreda de grundläggande problemen innan socialtjänsten tar ställning till hur socialtjänsten på bästa sätt kan stärka den enskildes framtida försörjningsförmåga. I arbetet med personer med svår psykisk ohälsa är det oftast nödvändigt att samverka med andra enheter inom förvaltningen och med landstinget.

Liksom vad gäller personer med lindriga missbruksproblem kan socialtjänsten på personer med lindrigare psykiska problem ställa krav på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap 4 § SoL. Detta ska inte ersätta vård och behandling, men insatserna kan vara ett komplement eller ett led i rehabilitering. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling.

Studerande

Vuxenstuderande

Utgångspunkten är att vuxenstuderande inte står till arbetsmarknadens förfogande och därför inte är berättigade till försörjningsstöd.

Vuxenutbildning ska finansieras genom det statliga studiemedelssystemet eller med aktivitetsstöd via arbetsförmedlingen. Försörjningsstöd ska som huvudregel inte beviljas som studiefinansiering för reguljär utbildning eftersom detta kan medföra en inlåsningseffekt. Detta genom att utbildningen blir ett mål i sig och den enskilde förlorar fokus på det primära målet självförsörjning genom arbete. Det snabbaste sättet till egen försörjning innebär ibland att individen får välja bort en önskad insats till förmån för ett enkelt arbete.

Försörjningsstöd ska inte beviljas vid annat än korta tidsbegränsade kurser inom ramen för de insatser som erbjuds arbetslösa, där den sökande samtidigt söker arbete. Den sökande ska när som helst vara beredd att avbryta kursen för att påbörja erbjudet arbete.

Om en person i undantagsfall, efter individuell behovsprövning, beviljas ekonomiskt stöd av socialtjänsten för vuxenstudier ska denne ändå alltid söka studiemedlets bidragsdel.

Yrkesvux

Yrkesvux är en särskild arbetsmarknadspolitisk satsning på yrkesinriktade kurser på gymnasial nivå inom den kommunala vuxenutbildningen, och regeringen har infört ett utökat högre bidrag för denna utbildning inom ramen för studiemedlet. Arbetslösa med försörjningsstöd som i enlighet med upprättad arbetsplan påbörjar en kurs inom yrkesvux kan beviljas kompletterande försörjningsstöd. Den sökande måste uppbära studiemedlets bidrags- och lånedel samt eventuellt tilläggsbidrag för barn.

Kurslitteratur

Om ekonomiskt stöd ges av socialtjänsten för studier ingår även rimlig kostnad för böcker och annat studiematerial i biståndet. Möjligheten att inköpa begagnade läromedel ska undersökas och utgångspunkten ska vara vad studerande i allmänhet har möjlighet att bekosta.

Studerande som har familj

Försörjningsstöd beviljas som huvudregel inte under pågående studier. I familjer med två vuxna *som båda saknar arbete*, där den ena personen studerar med fullt studiemedel, dvs. uppbär lånedel, bidragsdel och eventuella tillägg, och den andra personen uppfyller förutsättningarna för rätt till försörjningsstöd kan familjen beviljas försörjningsstöd som komplettering till studiemedlen. Den studerandes månadsinkomst räknas ut genom att det sammanlagda beviljade studiemedelsbeloppet fördelas på det antal studiemånader som terminen omfattar enligt studiemedelsbeslutet.

Studerande under studieuppehåll

Socialtjänsten ska begära att studerande som under studieuppehåll behöver försörjningsstöd ska delta i anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

För att ha rätt till försörjningsstöd ska studerande kunna visa att de i god tid sökt feriearbete då inkomstbortfallet är en förutsebar situation som de kunnat planera inför.

Studiemedlen ska täcka levnadsomkostnaderna under terminerna t.o.m. den dag terminen slutar enligt studiemedelsbeslutet. Först därefter inträder rätt till försörjningsstöd. Högskolestuderande har inget uppehåll mellan hösttermin och vårtermin och ska därför inte beviljas försörjningsstöd för studieuppehåll då. För övriga studerande kan reducerat försörjningsstöd till matpengar beviljas för studieuppehållet över jul och nyår.

Vid studieuppehåll över sommaren ska försörjningsstödet vara reducerat för de första 30 dagarna. I det reducerade försörjningsstödet ingår matpengar, arbetsresor och eventuell hyra som förfaller till betalning under perioden. Motivet till reduceringen är att biståndet ska anses tillfälligt i avvaktan på lön från feriearbete samt att en månad normalt är den tid man får vänta på inkomst. Om behov kvarstår efter de första 30 dagarna beviljas fullt försörjningsstöd. In-

komster från extraarbete som utbetalas under månaden innan studierna avslutas ska räknas som inkomst inför uträkning av behovet första biståndsmånaden.

Den som väntar inkomst av arbete eller arbetslöshetsersättning ska beviljas försörjningsstöd mot återbetalning enligt 9 kap. 2 § socialtjänstlagen.

Ungdomar under 21 år som går i skolan

Föräldrarna har enligt föräldrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar som går i skolan till dess den unge fyller tjuguetta år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning.

För ungdom som fyllt 18 år är föräldrarna underhållsskyldiga bara om den unge går i skolan. Gör den unge ett uppehåll i sin skolgång är föräldrarna inte underhållsskyldiga under uppehållet men underhållsskyldigheten träder in igen om och när barnet återupptar skolgången. Ferier och tid då barnet på grund av sjukdom är förhindrad att delta i utbildningen anses i praxis utgöra tid då skolgång pågår. Underhållsskyldigheten upphör alltså inte under sommarlovet mellan två årskurser i gymnasieskolan.

I de fall föräldrarna har försörjningsplikt ska ungdomen räknas in som barn i hushållet om det inte finns särskilda skäl för att ungdomen ska ha bistånd som eget hushåll.

Alla nyanlända i gymnasieåldern, 16-20 år, har möjlighet att börja studera på IVIK (invandrarintroduktion inom det individuella programmet) som ger gymnasiekompetens. Ungdomar under 21 år som studerar på IVIK omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet.

För ungdomar som fyllt 18 år som i stället för gymnasiestudier väljer att börja läsa på SFI gäller samma regler som för övriga vuxna, och de ska hanteras som eget hushåll.

Ungdomar som fyllt 18 år och som saknar föräldrar med försörjningsansvar, exempelvis ensamkommande flyktingbarn, kan beviljas försörjningsstöd till sitt uppehälle så länge de studerar på ungdomsgymnasium. Denna kostnad ska återsökas från migrationsverket.

Ungdomar under 18 år som bor i stöd- eller träningsboende

Barn under 18 år som inte kan bo hemma utan måste erhålla boende genom socialtjänstens försorg utanför hemmet ska ha ett placeringsbeslut där även omsorgen om barnet tillgodoses genom placeringen. Barnets boende och omsorg tillgodoses i dessa fall annars av vårdnadshavaren. Kostnaderna för uppehållet ska då täckas av vårdkostnaden och inte genom försörjningsstöd.

Personer 65 år och äldre

Personer som är 65 år och äldre som ansöker om försörjningsstöd ska hänvisas till försäkringskassan för att ansöka om äldreförsörjningsstöd i stället. Om försörjningsstöd beviljas i avvaktan beslut hos försäkringskassan ska det återsökas.

Företagare eller personer med fria yrken

Ekonomiskt bistånd beviljas inte till den som är egen företagare. Aktiebolag representerar en realiserbar tillgång liksom vissa handelsbolag och enskilda firmor.

En del enskilda firmor representerar ingen tillgång och bedriver i princip ingen verksamhet. I dessa fall ska den sökande avregistrera firman hos patent- och registreringsverket, alternativt skatteverket, skriva in sig på arbetsförmedlingen och ställa sig till arbetsmarknadens förfo-
gande för att bli berättigad till ekonomiskt bistånd. Undantag kan göras om

- Behovet av bistånd är högst 3 månader, därefter ger firman åter inkomster.
- Företagaren har uppburit aktivitetsstöd från arbetsförmedlingen under 6 månader och det finns utsikter att företaget ger inkomster inom 3 månader.
- Verksamheten i firman ger en viss inkomst och den sökande bedöms inte vara möjlig att placera på lönearbetsmarknaden inom överskådlig tid.

Sökande med fria yrken såsom exempelvis konstnärer, författare, artister, och frilansarbetare har ofta F-skattsedel eftersom detta är ett krav från deras uppdragsgivare. Deras ansökan om försörjningsstöd eller annat ekonomiskt bistånd ska prövas på samma sätt som för andra hel- eller deltidsarbetslösa och samma krav på motprestationer ska ställas.

Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård

För personer inskrivna inom kriminalvården ska kriminalvårdsmyndigheten svara för alla kostnader under verkställighetstiden. För hyra och andra kostnader förknippade med eventu-
ell bostad gäller i vissa fall särskilda regler som beskrivs nedan. Sökandens möjlighet till in-
komst från arbete inom kriminalvårdsanstalten ska alltid utredas innan ekonomiskt bistånd
beviljas.

Personer som är häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk undersökning, får häk-
tesbidrag från kriminalvården och ska inte beviljas fickpengar.

Personer som dömts till fängelsestraff har i princip rätt att omgående påbörja verkställigheten.
Vid ansökan om försörjningsstöd i avvaktan fängelsestraff kan behovet tillgodoses genom att
den sökande inställer sig hos kriminalvården.

I samband med avslutning av kriminalvård ligger ansvaret för bistånd enligt 4 kap. 1 § social-
tjänstlagen på folkbokföringskommunen under en övergångsperiod (se 16 kap. 2 § SoL). En
rimlig övergångsperiod kan vara ca 1 månad. Därefter har vistelsekommunen ansvaret.

Den som genomgår rättspsykiatrisk vård eller är omhändertagen enligt smittskyddslagen har
rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som personer inskrivna för vård inom social-
tjänsten. Observera att dömda till rättspsykiatrisk vård har kvar rätten till sjukpenning, pen-
sion, bostadsbidrag, etc.

Hyreskostnad

Personer som är häktade har rätt till bistånd från socialtjänsten till hyra om inte behovet kan
tillgodoses på annat sätt. En sedvanlig ekonomisk prövning ska alltid göras.

Personer som är dömda till kriminalvård kan i vissa fall beviljas bistånd till hyra under verkställighetstiden. Vägledande vid prövning ska vara den sökandes hyresförhållande, straffets längd, egen förmåga att betala hyran eller del av hyran, samt rehabiliteringsaspekten.

Vid vårdtid på *högst 6 månader* kan ekonomiskt bistånd till hyra beviljas om det är olämpligt eller omöjligt att hyra ut lägenheten i andra hand. I fall den sökande hyr andrahandslägenhet eller inneboenderum kan bistånd beviljas om hyresrätten kvarstår efter frigivning.

Om hyresavtal sägs upp kan det bli aktuellt med bistånd till kostnad för förvaring av bohaget. Denna kostnad bör ses i förhållande till kostnad för nyanskaffning av möbler och husgeråd i kombination med förvaring av en mindre del personligt lösöre.

Vid vårdtid som *överstiger 6 månader* ska den sökande försöka få sin lägenhet uthyrd i andra hand eftersom bostad efter frigivning är betydelsefull för fortsatt rehabilitering. Den sökande bör även uppmanas att undersöka möjligheten att få ett "tillgodohavande" hos hyresvärden eller bostadsförmedlingen. Under tid då sökande försöker ordna lägenhetsfrågan kan bistånd till hyran beviljas.

Intensivövervakning med elektronisk kontroll – s.k. Fotboja

Fotboja förekommer dels som påföljd vid korta straff och dels som ett led i frigivningsförberedelserna, s.k. IÖV-utsluss.

Personer som avtjänar straff med fotboja jämställs med frivårdsklient och har exempelvis rätt att fortsätta uppbära eventuell pension eller sjukpenning, dock inte ersättning från A-kassa. Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har personen rätt till ekonomiskt bistånd från kommunen till sin försörjning under verkställigheten med fotboja. Om verkställigheten med fotboja upphävs och övergår till anstaltsvård gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården.

Ekonomiskt bistånd till eventuella merkostnader på grund av intensivövervakningen, såsom avgifter, telefoninstallation eller resor till och från aktiviteter, ska inte beviljas då dessa bekostas av kriminalvårdsmyndigheten.

Vid IÖV-utsluss är personen fortfarande inskrivna i anstalt och har inte rätt till ekonomiskt bistånd för sin försörjning, utan reglerna för inskrivna inom kriminalvården gäller.

Kontraktsvård

Kontraktsvård är ett alternativ till fängelse som innebär att den dömda får genomgå missbruksbehandling där kriminalvården och socialtjänsten upprättar en gemensam behandlingsplan. Kriminalvården har kostnadsansvaret för behandlingen fram till tänkt dag för villkorlig frigivning vilket inträffar efter 2/3 av det alternativa fängelsestraffet.

Vid behandling på institution står kriminalvården för alla kostnader till vårdgivaren i samband med placeringen såsom fickpengar, drogkontroller, sjukvårdskostnader, resor, klädutrustning, fritids- och sportutrustning och hygienartiklar. I dessa fall ska försörjningsstöd inte beviljas.

Om behandlingen sker i öppenvård bekostar kriminalvården enbart den behandling och kontroll som följer av behandlingsplanen. Klientens behov av försörjningsstöd ska prövas av socialtjänsten.

Kontraktsvård är en påföljd och om klienten avbryter eller missköter den uppgjorda behandlingsplanen gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården.

Samhällstjänst

Samhällstjänst är en dom till skyddstillsyn med föreskrift att utföra oavlönat arbete hos ideella föreningar, organisationer eller kyrkor och är ett alternativ till fängelse. Samhällstjänsten ska utföras under den dömdes fritid, t ex kvällar eller veckoslut, under kontroll av frivårdsmyndigheten. Den dömd kan behålla sitt ordinarie arbete eller studier eller vara aktivt arbetssökande. Det faktum att en bidragssökande person är dömd till samhällstjänst ska inte påverka socialtjänstens krav på den sökande att stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid, och t.ex. delta i praktik.

Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten

Personer som beviljas heldygnsvård eller behandling är berättigade till ekonomiskt bistånd på samma villkor som andra. Biståndet ska reduceras för kostnader den sökande inte har under vårdperioden. Gällande vilket bistånd som beviljas, se vidare under Försörjningsstöd, bistånd vid institutionsvistelse.

Reskostnader

Bistånd till resor i samband med institutionsvård, t.ex. för informationssamtal, in- och utskrivning på institutionen samt möten med socialsekreterare, ska betalas ur förvaltningens konto för vårdkostnader. Observera att vissa resor kan ingå i vårdavgiften, t.ex. resor till läkare eller tandläkare.

Utländska medborgare

En utländsk medborgare, med undantag från vissa EU-medborgare och deras anhöriga, får inte uppehålla sig i Sverige mer än tre månader från inresan utan att ha uppehållstillstånd. I de fall sökande vistats i landet mer än 3 månader utan uppehållstillstånd har kommunen underrättelseskyldighet till polisen enligt 7 kap. 1 § utlänningsförordningen.

Utländska medborgare med viseringsplikt ska ha uppehållstillstånd eller visum redan vid inresa.

Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat EU-land eller annat utomnordiskt land, ska denne ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte om medborgaren från annat EU-land själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt genom t.ex. en anställning i Sverige, se avsnitt nedan.

Med uppehållstillstånd

Utländska medborgare med uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige och som vistas här har samma rätt till bistånd som svenska medborgare. Utländsk medborgare som söker ekonomiskt bistånd ska alltid kunna uppvisa gällande beslut om uppehålls- och arbetstillstånd.

Utländska medborgare med uppehållstillstånd för besök ska bedömas på samma sätt som utländska medborgare som befinner sig tillfälligt i landet. För utländsk medborgare utan viseringsplikt krävs denna typ av uppehållstillstånd efter tre månaders vistelse i Sverige. Utländska medborgare med viseringsplikt ska ha denna typ av uppehållstillstånd redan vid inresan.

Studenter ska inte beviljas ekonomiskt bistånd annat än i undantagsfall, i en akut nödsituation. Uppehållstillståndet har beviljats under förutsättningen att försörjningen är tryggad under vistelsen i landet.

Utan uppehållstillstånd

Utländska medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, t.ex. turister, affärsresande och säsongsarbetare ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger rätt till ekonomiskt bistånd i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det yttersta ansvaret skulle i det enskilda fallet kunna ge den enskilde matpengar samt en biljett hem.

Efter tre månaders vistelse i Sverige inträder kravet på uppehållstillstånd. Vänder sig personen till socialtjänsten efter mer än tre månader i landet och personen saknar uppehållstillstånd och har inte heller ansökt om uppehållstillstånd, är socialtjänsten enligt utlänningsförordningen skyldig att underrätta polismyndigheten. Skyldigheten inträder första gången en nämnd vidtar en åtgärd i ett ärende om socialtjänst, t.ex. registrerar en ansökan om ekonomiskt bistånd. Socialnämnden bör också uppmana personen att ta kontakt med Migrationsverket för att ansöka om ett uppehållstillstånd.

Ansöker personen inte om uppehållstillstånd kan det möjligen bli aktuellt med bistånd i avvaktan på avvisning eller utvisning.

Asylsökande

Asylsökande ska alltid hänvisas till Migrationsverket som beviljar bistånd i form av dagersättning enligt lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). Detta gäller oavsett om den asylsökande vistas på förläggning eller hos släkting i kommunen.

Kommunen ansvarar för gruppen ”Övriga som sökt uppehållstillstånd” i Sverige och omfattas av 1 § punkt 3 i lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA), d.v.s. ”har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas”. Det är Migrationsverket som beslutar om detta, och beslutet ska visas upp av den sökande. Dessa personer beviljas dagersättning enligt LMA och det utbetalas av kommunen. Detta gäller även personer som tidigare haft uppehållstillstånd som upphört att gälla och som sökt nytt uppehållstillstånd. I de senare fallen kan det även bli aktuellt att bevilja hyra e.d.

Dagersättningen ska täcka kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritidsaktiviteter, hygienartiklar och andra förbrukningsvaror. Dagersättningen ska även täcka utgifter för hälso- och sjukvård, tandvård samt läkemedel.

Om särskilt angelägna behov uppstår kan särskilt bidrag lämnas för kostnader för vinterkläder, glasögon, kosttillskott, handikapputrustning, spädbarnsutrustning och begravningskostnad.

Bistånd som kommunen utger enligt LMA ska återsökas från staten.

Undantag från ovanstående ska göras för barn under 18 år som bor hos vårdnadshavare med uppehållstillstånd. Dessa ska ges bistånd enligt socialtjänstlagen.

EU-medborgare

Allmän orientering

För en EU-medborgare gäller särskilda regler som innebär att kravet på uppehållstillstånd enligt utlänningslagen inte gäller för dem under vissa förutsättningar. Bestämmelser om uppehållsrätt, som reglerar EU-medborgares rätt att vistas i landet, finns i utlänningslagen och utlänningsförordningen. Reglerna om uppehållsrätt omfattar även medborgare från EES-länderna Island, Norge och Liechtenstein. Reglerna om uppehållsrätt omfattar dock inte medborgare från Schweiz, för vilka tidigare regler om uppehållstillstånd fortfarande gäller.

Reglerna om uppehållsrätt är endast tillämpliga på sådana EU-medborgare som reser till eller uppehåller sig i en annan medlemsstat än den de själva är medborgare i och därigenom utnyttjar den fria rörligheten. Svenska medborgare räknas med andra ord inte som EU-medborgare i det här sammanhanget.

Med uppehållsrätt avses en rätt för EU-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige mer än tre månader utan uppehållstillstånd under vissa förutsättningar. EU-medborgaren har uppehållsrätt om han eller hon

- är arbetstagare eller egen företagare i Sverige eller
- har kommit till Sverige för att söka arbete och har en verklig möjlighet att få en anställning eller
- är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och enligt en försäkrans om detta har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt har en heltäckande sjukförsäkring för sig och sina familjemedlemmar som gäller i Sverige eller
- har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige eller
- är familjemedlem till en EU-medborgare med uppehållsrätt i Sverige

Med familjemedlem avses make/maka eller sambo. Med familjemedlem avses vidare släkting i rakt nedstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är under 21 år eller är beroende av dem för sin försörjning. Slutligen avses även släkting i rakt uppstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är beroende av dem för sin försörjning. En registrerad partner jämställs med make. Det ska noteras att familjemedlemmar inte behöver vara EU-medborgare för att ha uppehållsrätt.

Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat EU-land eller annat utomnordiskt land, ska denne dock ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte om medborgaren från annat EU-land själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt exempelvis genom en anställning i Sverige.

En EU-medborgare som har vistats lagligt i Sverige utan avbrott under minst fem år har permanent uppehållsrätt.

Upphållsrätten finns så länge villkoren är uppfyllda.

Den underrättelseskyldighet till polisen som föreligger enligt 7 kap. 1 § utlänningsförordningen omfattar inte EU-medborgare med uppehållsrätt.

Registrering och ansökan om uppehållskort

En EU-medborgare som har uppehållsrätt och som avser att stanna i Sverige under längre tid än tre månader ska enligt utlänningslagen registrera sig hos Migrationsverket. Registreringskyldigheten gäller dock inte arbetssökande. En EU-medborgares familjemedlem som inte är EU-medborgare ska ansöka om uppehållskort hos Migrationsverket senast 3 månader efter ankomsten till Sverige. Ett bevis om registreringen och ett intyg om inlämnad ansökan om uppehållskort utfärdas omedelbart. Upphållskortet, som ska upprättas inom sex månader från ansökan, gäller i fem år från dagen för utfärdandet.

Ett bevis om registrering eller ett intyg om inlämnad ansökan om uppehållskort kan användas av EU-medborgaren vid en biståndsansökan som en presumtion för att han eller hon vid registreringen/ ansökan uppfyllde kraven för uppehållsrätt som t.ex. arbetstagare. Viktigt att komma ihåg är att uppehållsrätten existerar oavsett om EU-medborgaren har registrerat sig eller inte. Han eller hon vistas alltså inte olagligt i Sverige vid utebliven registrering. Så länge EU-medborgaren uppfyller villkoren för uppehållsrätt har han eller hon uppehållsrätt. Av samma skäl kan givetvis ett bevis om registrering alternativt ett uppehållskort inte per automatik anses visa att förutsättningarna för uppehållsrätt fortfarande är uppfyllda. De visar endast att EU-medborgaren vid tiden för anmälan/ ansökan uppfyllde villkoren. Registreringen/ uppehållskortet utgör alltså endast en presumtion på uppfyllda krav men biståndshandläggaren måste alltid själv ta ställning i fråga om uppehållsrätt när den enskilde EU-medborgaren inkommer med en biståndsansökan.

Följden av registreringsförfarandet/ ansökan hos Migrationsverket för den enskilde biståndshandläggaren blir främst att han eller hon kan begära att få se registreringen eller ansökan om uppehållskort för att ta reda på vilken avsikt EU-medborgaren har haft med sin vistelse i Sverige liksom på vilken grund han eller hon anser sig ha uppehållsrätt. Registreringen respektive ansökan påverkar inte EU-medborgarens eller familjemedlemmens rätt att vistas i landet och kan inte heller uppställas som ett krav för rätt till bistånd. Ytterligare en följd i sammanhanget är att respektive biståndshandläggare själv måste bedöma om en EU-medborgare vid tiden för ansökan om bistånd uppfyller villkoren för uppehållsrätt eller inte.

Utgångspunkten vid socialtjänstens handläggning är att en EU-medborgare som har uppehållsrätt i Sverige ska behandlas på samma sätt som svenska medborgare. Vilken kategori av personer med uppehållsrätt i Sverige en person hör till kan dock aktualisera frågor som socialtjänsten därmed har att ta ställning till. I fråga om uppehållsrätt går det en tydlig skiljelinje mellan de EU-medborgare som är ekonomisk aktiva och de som inte utövar någon ekonomisk verksamhet i Sverige. Detta påverkar i sin tur även rätten till bistånd. Förenklat kan man säga

att arbetstagare, egenföretagare och arbetssökande anses som ekonomiskt aktiva medan t ex turister, studenter och pensionärer betraktas som ekonomiskt icke-aktiva. Vad gäller familjemedlemmar är deras rättsliga status avhängig av den person i familjen som på någon grund har uppehållskort.

Personer tillhörande kategorin ekonomiskt aktiva har en starkare rättslig ställning i fråga om uppehållsrätt och rätt till socialt bistånd än de EU-medborgare som inte är ekonomiskt aktiva.

Yrkesverksamma personer dvs. arbetstagare och egna företagare

- arbetet ska utföras åt annan
- personen ska vara under dennes arbetsledning och
- arbetet ska ske mot ersättning

Den breda tolkningen av kriterierna innebär att även den som arbetar åt någon som praktikant, lärling, hembiträde eller au pair anses som arbetstagare. En mycket låg ersättning är inte heller något hinder. Det avgörande är istället om det arbete som utförs kan anses vara sådant som normalt hör hemma på arbetsmarknaden. Olika former av deltidsarbete, tidsbegränsade anställningar och säsongsarbeten är alltså normalt tillräckliga för att personen som utför dem ska anses som arbetstagare.

När anställningen upphör är utgångspunkten att personen förlorar sin ställning som arbetstagare. Enligt 3 a kap 1 § utlänningsförordningen finns dock vissa situationer där en person behåller sin uppehållsrätt som arbetstagare efter att anställningen har upphört. I dessa fall kvarstår rätten till likabehandling i fråga om socialt bistånd. Om arbetstagaren drabbas av tillfällig arbetsoförmåga på grund av sin sjukdom eller olycksfall behåller personen sin uppehållsrätt under tid som han eller hon inte kan arbeta. Vid ofrivillig arbetslöshet behåller en person status som arbetstagare om anställningen varat mer än ett år och personen i fråga har anmält sig som arbetssökande vid arbetsförmedlingen. Om anställningen redan från början varit tidsbegränsad till mindre än ett år och personen i fråga blir ofrivilligt arbetslös under denna period anmäler sig som arbetssökande kvarstår ställningen som arbetstagare i sex månader. Detta förutsätter att arbetstagaren kan visa intyg om anställning eller liknande. Om en EU-medborgare som arbetstagare vistas i Sverige har de samma rätt till ekonomiskt bistånd som svenska medborgare har.

Egen företagare

Egen företagare har i egenskap av ekonomiskt aktiva personer samma typ av rättigheter som arbetstagare. Egen företagare som är bosatta och verksamma i Sverige ska fullt ut likabehandlas när det gäller socialt bistånd. Som instrument för att fastställa status som egen företagare använder Migrationsverket vid registreringsförfarandet registreringsbevis för företaget eller F-skattesedel och i förekommande fall ytterligare dokumentation som exempelvis hyreskontrakt för nödvändiga lokaler, marknadsplan, fakturor och kvitton på utförda tjänster inköpt material etc. Om omständigheterna talar för att en EU-medborgare som tidigare har fått ett registreringsbevis som egen företagare inte längre bedriver någon verksamhet finns ingenting som hindrar socialtjänsten från att begära ett förnyat registreringsbevis från Migrationsverket om det behövs för att i fortsättningen kunna bedöma rätten till bistånd.

Arbetssökande

En EU-medborgare har vidare uppehållsrätt om han eller hon är arbetssökande i Sverige med verklig möjlighet att få anställning. Enligt EG-rättslig praxis har den arbetssökande i regel rätt att vistas 6 månader i medlemsstaten för att söka arbete. Samtidigt har EG-domstolen påpekat

att om personen efter sex månader fortfarande söker arbete och har en reell möjlighet att få anställning kan han eller hon inte tvingas att lämna värdmedlemsstaten, jfr också 3 a kap 3 § punkten 2 utlänningslagen.

Kammarrätten i Jönköping har i et fall tagit ställning till frågan om uppehållsrätt på grund av verklig möjlighet att få arbete i Sverige (se KR i Jönköping dom 3248- 07 den 27 september 2007). En polsk medborgare bedömdes ha en verklig möjlighet att få anställning i Sverige. I bedömningen togs hänsyn till att personen hade skrivit in sig som arbetssökande på arbetsförmedlingen, deltagit i svenskundervisning samt deltog i av arbetsförmedlingen ordnad praktik. Personen hade teknisk utbildning och arbetslivserfarenhet från industriarbete.

För personer med rätt till arbetslöshetsersättning enligt hemlandets regler finns möjlighet att under tre månader ta med sig denna ersättning till det land där man tillfälligt vistas. Kommunen måste från fall till fall bedöma om, och i så fall, i vilken omfattning bistånd ska utges.

Icke yrkesverksamma personer

Vidare har vissa studerande och personer, t.ex. pensionärer, som har tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och en heltäckande sjukförsäkring har uppehållsrätt. Tanken är att personer som tillhör kategorin icke yrkesverksamma själva ska disponera över tillräckliga medel så att de inte blir en belastning för det sociala systemet i värdlandet. Upphållsrätten gäller så länge villkoren för uppehållsrätt är uppfyllda. Omvänt gäller att en person inte har uppehållsrätt om villkoren inte är uppfyllda. Med kravet på tillräckliga tillgångar menas att en EU-medborgare löpande har tillgång till pengar så att de kan försörja sig utan att vara en belastning för det sociala biståndssystemet dvs. personens kontinuerliga försörjning ska vara tillgodosedd. Observera att det inte ställs några krav på att medlen för försörjning ska vara personens egna medan däremot att den enskilde verkligen disponerar över medlen eller att exempelvis löpande utbetalningar kommer att ske. Medlemsstaterna får enligt rörelsedirektivet inte heller fastställa något fast belopp som ska anses tillräckliga medel utan hänsyn ska tas till den berörda personens personliga omständigheter. Handlingar som styrker tillgångarna kan vara banktillgodohavanden, pensionsbevis eller andra handlingar som visar på en löpande inkomst. Om det är någon annan person som ställer tillgångarna till förfogande kan detta styrkas genom intyg samt uppgift om vilken inkomst eller vilka tillgångar den personen har.

En EU-medborgare, som lagligen vistas i Sverige vid biståndsbedömningen, ska i princip behandlas på samma sätt som en svensk medborgare under samma förutsättningar. Kommunen måste från fall till fall bedöma om, och i så fall, i vilken omfattning bistånd ska utges.

EU-medborgares rätt till bistånd

En EU-medborgare som är arbetstagare i Sverige ska som nämnts fullt ut likabehandlas med svenska medborgare i fråga om rätten till bistånd enligt SoL. För rätt till bistånd krävs dock att övriga krav enligt 4 kap. 1 § SoL är uppfyllda och det gäller alla familjemedlemmar i hushållet.

En arbetssökande EU-medborgare som bedöms ha en verklig möjlighet att få anställning har rätt till bistånd på samma sätt som en svensk medborgare. Grundkraven är att en arbetssökande ska vara anmäld på arbetsförmedlingen och vara villig att ta ett anvisat lämpligt arbete. Den arbetssökande ska aktivt söka arbete och vara beredd att ta arbete även utanför det yrkesområde där han eller hon tidigare arbetat. Det krävs också att den arbetssökande ska delta i verksamhet som anordnas inom ramen för arbetsmarknadspolitiken, såsom t.ex. arbetsförmedlingens insatser, SFI och liknande insatser. En individuell prövning måste dock göras om bi-

stånd ska utgå och i vilken omfattning. I bedömningen kan hänsyn tas till om den enskilde faktiskt har flyttat sitt egentliga bo och hemvist till Sverige och om den enskilde kan anses uppfylla kravet på att planera sin ekonomi. Om egentligt bo och hemvist inte är flyttat till Sverige och om personen bedöms befinna sig tillfälligt i Sverige kan bistånd begränsas till att avhjälpa en nödsituation. Till grund för en sådan begränsning ligger att en person normalt sett har större möjligheter till försörjning i sitt eget hemland. Om det inte finns någon försörjningskälla i hemlandet eller annan anknytningspunkt saknas och personen har för avsikt att flytta permanent till Sverige samt bedöms ha en verklig möjlighet att få anställning, finns inte grund för att begränsa biståndet till enbart akuthjälp. Rätten till bistånd för dessa personer har dock hittills inte prövats av Regeringsrätten och därför är det osäkert hur långt kommunens yttersta ansvar sträcker sig.

En EU-medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, t.ex. som turist eller affärsresande, och som inte har något arbete i Sverige och inte heller har för avsikt att arbeta i Sverige ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger rätt till ekonomiskt bistånd i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Kommunens yttersta ansvar enligt SoL skulle i det enskilda fallet kunna innebära att den enskilde beviljas bistånd till matpengar, logi samt en biljett hem.

Utredning och beslut gällande EU-medborgare

Följande frågeställningar ska utredas och dokumenteras:

- *Har den sökande uppehållsrätt?*
 - Om nej:
Sökanden har ej rätt till försörjningsstöd och ett avslagsbeslut ska fattas.
Avslagsbeslutet ska innehålla en motivering till varför uppehållsrätt inte kan anses föreligga. Även om rätt till försörjningsstöd inte föreligger finns alltid rätt till bistånd om en akut nödsituation bedöms föreligga.
 - Om ja:
Likabehandling gäller och nedanstående ska utredas i vanlig ordning gällande den sökande och dennes familj:
 - Är förutsättningarna för försörjningsstöd uppfyllda?
 - Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt?
 - Vilket bistånd ska beviljas?

Akut nödsituation

Rätt till bistånd finns alltid i akuta nödsituationer. Vid dessa situationer bör särskilt beaktas om det finns barn i familjen. Ett avslag på en ansökan om bistånd får inte leda till att ett barn får illa.

Värnpliktiga

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd inte ska beviljas till värnpliktig och dennes familj då behovet ska tillgodoses genom de bidrag som utgår enligt familjebidragsförordningen. Detta bidrag söks genom försäkringskassan.

6. ANVISNINGAR FÖR HANDLÄGGNINGEN

Allmänt

I detta avsnitt anges riktlinjer för ärendehandläggningen. Avsnittet innehåller definitioner av begrepp, regler för dokumentation och registrering i paraplysystemet, kontroller som ska utföras, hantering av inkomster och utgifter i olika situationer samt handläggningen av återkrav och misstänkt bidragsbrott.

Mer utförlig vägledning om ramarna för ärendehandläggning och dokumentation kan erhållas från Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten", 2006.

Mer utförliga handläggningsrutiner återfinns även i vägledningen "Att förebygga och utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott", FUT-projektet 2009.

Registrering i paraplysystemet

Dokumentation och utbetalning görs i paraplysystemet som även är stadens socialregister. Eftersom de uppgifter som registreras ligger till grund för resultatuppföljning och planering ska anvisningarna för registrering av uppgifter i paraplysystemet följas omsorgsfullt.

Samhörighet

Sammanboende, gifta eller registrerade partner utgör en ekonomisk enhet avseende ekonomiskt bistånd. I samhörigheten ingår enbart de vuxna i hushållet vilket innebär att barn och ungdomar som omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet inte registreras i socialregistret. Barnens personuppgifter ska dock matas in i paraplysystemet för normberäkningens och statistikens skull.

Försörjningshinder och ändamål

I samband med att beslut fattas ska den sökandes försörjningshinder och ändamålet med det sökta biståndet registreras i enlighet med de för staden fördefinierade kriterierna.

Försörjningshindret anges för båda sammanboende vuxna i samhörigheten. I de fall samhörigheten består av

- en kvinna och en man så registreras alltid kvinnan som person 1.
- två kvinnor eller två män registreras alltid den äldsta som person 1.

Försörjningshinder och ändamål finns som bilagor till riktlinjerna. Anvisningar om registrering återfinns även i vissa fall direkt i riktlinjerna.

Områdeskoder ska registreras eftersom dessa uppgifter är viktiga för stadsdelarna ur resursfördelningssynpunkt, för planering och kartläggningar.

Avslagsbeslut

Den väsentligaste grunden för ett avslagsbeslut ska registreras.

Avslutsorsak

När avslutsorsaken registreras ska alternativet ”Okänt” användas restriktivt. I samband med uppföljningen är avslutsorsaken en viktig kunskap och ska som huvudregel utredas. Förteckning över avslutsorsaker, se bilaga.

Överklagade beslut

Alla överklagade beslut och resultatet av vart och ett av dessa ska registreras. Registreringen sker i enlighet med särskilda instruktioner för registrering av överklagade beslut gällande ekonomiskt bistånd. Som huvudregel avslutas inte ett ärende innan beslut från domstolen har inkommit, om det inte är nödvändigt för att möjliggöra handläggning på annan förvaltning.

Felaktiga utbetalningar (FUT)

Vid handläggningen av felaktiga utbetalningar ska rutinen för registreringar följas. Registrering ska bl.a. ske av inkommande information, beslut, notering i beslutens ändringshistorik och avslutsorsaker.

Aktualitet

I enlighet med lagstiftningen framgår inte tidigare aktualitet på annan stadsdelsförvaltning eller enheten för hemlösa i paraplysystemet. Det som framgår är:

- om en person tidigare har varit aktuell på den egna förvaltningen eller
- om en person är aktuell på annan förvaltning.

Det som särskilt bör uppmärksammas är att ungdomar som fyllt 18 år och som ingår i sina föräldrars hushåll och får bistånd via dem inte framgår som aktuella i paraplysystemet. Teoretiskt kan dessa ungdomar samtidigt vända sig till annan förvaltning och söka bistånd som en självförsörjande vuxen.

När det gäller en FUT-utredning sker den enbart i den drabbade förvaltningens intresse och den påverkar inte ärendeansvaret mellan stadsdelsförvaltningarna. En FUT-utredning kan bedrivas vid en förvaltning samtidigt som den det gäller är aktuell för ekonomiskt bistånd eller introduktionsersättning vid en annan. Sekretess råder mellan förvaltningarna.

Avskrivning av ärende

Det bör också uppmärksammas att om ett ärende skrivs av direkt efter att en utbetalning är gjord kan den sökande teoretiskt vända sig till annan förvaltning och söka bistånd för samma period. Ärenden får alltså inte avslutas under pågående avseendeperiod med undantag för om ny förvaltning tar kontakt för att de ska aktualisera ärendet hos sig.

Ansökan

Utgångspunkten för utredningen är ansökningsblanketten, vilken alltid ska vara fullständigt ifylld. En ofullständigt ifylld ansökningsblankett får inte utgöra underlag för utbetalning av bistånd.

Den sökande ska få tydlig vägledning om hur ansökningsblanketten ska fyllas i. Informationsbladet "Hur ansökan ska fyllas i" bör användas.

Huvudregeln är att ansökningsblanketten ska användas men en skriftlig ansökan i annan form eller en muntlig ansökan gäller i princip också och ställning måste tas till varje ansökan. Det är viktigt att göra skillnad mellan en ansökan och ett rådgivande samtal. Om förhållandet är oklart ska handläggaren kontrollera med den sökande om det föreligger en ansökan eller inte. Om så är fallet ska den sökande uppmanas att redogöra för sina förhållanden genom att fylla i ansökningsblanketten för att en utredning ska kunna genomföras.

Om en ofullständig ansökan inkommer ska den som huvudregel kompletteras av den sökande. Detta kan ske genom att den sökande kallas till kontoret eller genom att en kopia på ansökan skickas hem till den sökande för komplettering. Även denna kopia ska skrivas under av den sökande. Kopian häftas ihop med originalet. I vissa fall kan beslut om avslag på ansökan fattas med hänvisning till att den sökande inte medverkar till att en utredning kan genomföras.

I de fall där handläggaren kommit fram till att sökanden saknar förmåga att fylla i en ansökan kan undantag göras och detta ska då tydligt dokumenteras. I sådant fall ska handläggaren själv, med den sökandes samtycke, inhämta alla relevanta uppgifterna enligt FL 7 § innan beslut fattas. Dokumentation av inhämtade uppgifter ska ske i journalanteckning och i marginalen på ansökan med signatur.

Information

Information som ges till sökande ska vara tydlig, lättbegriplig och tillgänglig för så många som möjligt. Information som riktar sig till särskilda grupper, såsom personer som inte behärskar svenska språket eller lider av ett handikapp, ska vara anpassade efter deras behov.

För att förebygga att den sökande oavsiktligt gör fel vid ansökan ska varje sökande ges tydlig information både om sin rätt till bistånd, om kravet på motprestation och om sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Information ska även lämnas om handlägningsprocessen och de kontroller som görs.

Sökanden ska också få information om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden samt om att lämnade uppgifter kommer att registreras i stadens socialregister. Den sökande har då möjlighet att överväga om han eller hon ska avstå från att göra en ansökan. Informationsbladet "Rätt och riktigt från början", som finns översatt på de vanligaste språken, bör användas.

Den skriftliga informationen ska kompletteras med en muntlig genomgång med varje sökande och den sökande ska ha möjlighet att ställa frågor. Sökanden ska underteckna en bekräftelse på att han eller hon har tagit del av informationen och förstått den.

Det är viktigt att ovanstående informationsrutin följs eftersom den information som ges till den sökande har en mycket viktig betydelse för bedömningen av uppsåt och oaktsamhet när det gäller bidragsbrott.

Dokumentation

Socialtjänsten har skyldighet att dokumentera sin verksamhet. Särskilt viktigt är det i samband med myndighetsutövning. All dokumentation sker i paraplysystemet. Den enskilde ska hållas underrättad om den dokumentation som förs om honom eller henne och rätten att ta del av all dokumentation. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig ska detta antecknas. Fördjupad vägledning kan erhållas från Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten", 2006.

Journalanteckningar

Journalanteckningarna ska göra det möjligt att följa ärendets gång. Inkommen information och uppgifter av betydelse för bedömning och beslut ska dokumenteras liksom vilken information som lämnats till den sökande samt vilka överenskommelser som gjorts. Utgångspunkten är att anteckningarna ska innehålla tillräcklig och relevant information så att andra handläggare ska kunna handlägga ärendet utan att inkonsekvens eller missförstånd uppstår. Dessutom ska den sökande kunna ta del av anteckningarna.

Grundutredning och arbetsplan

I samband med att ett ärende aktualiseras ska en grundutredning alltid göras, och dokumenteras enligt särskild mall. Grundutredningen ska utgöra underlag för den arbetsplan som alltid ska upprättas.

Bekräftelse på mottagen information

Alla sökande ska underteckna dokumentet "Bekräftelse på mottagen information". Bekräftelsen ska finnas i varje personakt och får inte rensas. Om ansökan görs av ett par ska de skriva på varsin bekräftelse. Bekräftelsen finns översatt till de vanligaste språken. Vid behov ska tolk användas vid genomgången.

Kontroller

För att motverka felaktiga utbetalningar ska de uppgifter som den sökande lämnar i sin ansökan alltid kontrolleras så långt det är möjligt.

Godkännande av att olika kontroller görs sker i huvudsak genom att den sökande undertecknat ansökningsblanketten. I vissa fall kan andra kontroller än de som godkänts på ansökningsblanketten behöva göras. Sådana kontroller ska godkännas av den sökande. Om den sökande har lämnat muntligt godkännande ska detta dokumenteras i journalanteckning.

Alla kontroller som görs och kontakter som tas i samband med en biståndsansökan ska ske med den sökandes samtycke. Om den sökande inte lämnar sitt godkännande måste socialtjänsten ta ställning till om beslutsunderlaget är tillräckligt eller inte. Om inte, kan beslut om att avslå ansökan fattas med hänvisning till att den sökande inte medverkar i utredningen.

Utgångspunkten är att den sökande ska visa att han eller hon har rätt till bistånd och ett stort ansvar kan läggas på den sökande att själv styrka sina uppgifter.

Utredningen i samband med nybesöket är central. Det som primärt måste kontrolleras är om den sökande kan anses tillhöra förvaltningen eller kommunen. Detta är särskilt viktigt när det gäller sökande som saknar egen bostad.

Följande kontroller ska alltid göras:

- Identitet
- Medborgarskap och uppehållstillstånd respektive uppehållsrätt
- Uppgifter om boende och vistelse
- Uppgifter om folkbokföring
- Hushållssammansättning
- Vårdnadshavare för barn boende i hushållet
- Tidigare aktualitet vid socialtjänst, och var?
- Inkomster
- Tillgångar
- Arbetssökande

Särskild noggrannhet är av vikt när ungdomar 18-20 år söker bistånd för egen del men kan omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet.

Nedan beskrivs kortfattat hur kontrollerna genomförs. Mer utförligt om kontrollmetoder återfinns i vägledningen ”Att förebygga och utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott”, FUT-projektet 2009.

Identitet och vistelse

Personuppgifter och uppgifter om boende kontrolleras i alla nya ärenden. Som legitimation godtas pass, svenskt körkort eller ID-kort från bank. Boende och vistelsetillhörighet kontrolleras genom folkbokföring, hyreskontrakt och aktuell hyresavi.

Om den sökande inte har ett förstahandskontrakt eller ett andrahandskontrakt som är godkänt av fastighetsägaren, dvs. bor i andra hand eller inneboende, ska hembesök alltid göras i samband med förstagångsansökan. Syftet är att utreda bostadsförhållande och vistelse samt bedöma om den uppgivna hyreskostnaden kan anses vara rimlig.

Hembesök i samband med flytt från en stadsdelsförvaltning till en annan görs av mottagande förvaltning innan första hyran beviljas av avlämnande stadsdel.

Om den sökande inte är folkbokförd på den adress som anges i ansökan, men uppger sig vara stadigvarande bosatt där, ska han eller hon uppmanas ändra folkbokföringsadress. Vid bedömning av den sökandes kommuntillhörighet ska utgångspunkten vara vistelsebegreppet. Vid bedömning av stadsdelstillhörighet gäller riktlinjerna om ärendeansvar för Stockholms stad.

Löpande kontroll av att sökande som inte deltar i arbetssökarverksamhet vistas i kommunen ska göras genom personlig kontakt. Det är även viktigt att kontrollera vistelse och sysselsättning för barn och ungdomar som uppges ingå i hushållet.

Gymnasiestuderande ungdomar ska särskilt uppmärksammas för att avhopp från skolan snarast möjligt ska upptäckas. Dessa ungdomar ska omgående hänvisas till relevant instans.

Inkomster

Vid nybesök ska kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste tre månadernas transaktioner uppvisas liksom specifikationen till senaste preliminära deklarationen. Kontoöversikt och kontoutdrag ska därefter kontrolleras minst var tredje månad.

Om det framgår att en summa pengar satts in på något av sökandens konton är det upp till den sökande att visa att dessa pengar inte ökat den disponibla inkomsten eller avser ett inkomstslag som inte ska reducera biståndet. I annat fall ska den insatta summan som huvudregel betraktas som inkomst vid beräkningen. Kvarstående medel från tidigare beviljat bistånd ska dock inte betraktas som inkomst vid beräkningen, annat än i samband med en eventuell nödprövning.

Inkomster från arbetsgivare eller arbetslöshetsförsäkring ska styrkas genom uppvisande av besked där alla uppgifter om tillägg och avdrag redovisas. Vid alla ansökningar ska kontroll hos försäkringskassan göras om eventuellt utbetalade försäkringsförmåner. När det gäller löpande ersättningar ska beslutsunderlag begäras in. I förekommande fall ska även kontroll göras av om ansökan om sjukersättning, aktivitetsersättning sjukersättning eller allmän pension gjorts samt om extra försäkringsförmåner utgår, t.ex. AGS (avtalsgruppsjukförsäkring), AMF (arbetsmarknadsförsäkring) eller STP/ITP (särskild tilläggs pension/övriga avtalspensioner).

Även inkomster från utlandet ska kontrolleras så långt det är möjligt.

Tillgångar

Kontroll av eventuellt bilinnehav ska göras hos bilregistret i nya ärenden och därefter när så anses nödvändigt.

När det finns tillgångar framgår det av slutskattsedeln att den enskilde haft inkomst av kapital. Vilken typ av tillgångar och värdet av dem syns dels på den förtryckta deklarationsblanketten, dels på specifikationen till preliminär deklaration. Någon av dessa ska uppvisas vid nybesök. Saknas de finns uppgifterna hos lokala skattemyndigheten. Om det finns eller har funnits kontanta tillgångar, aktier eller dylikt ska den sökande visa aktuella kontoutdrag från bank eller utdrag från värdepapperscentralen.

För att kunna utreda eventuella tillgångar i utlandet tas kontakt med svenska ambassaden i respektive land för att inhämta uppgifter om möjligheter till kontroll av exempelvis fastighets- eller bostadsrättsinnehav.

Arbetslösa

Kontroll ska göras av om den sökande är inskriven på arbetsförmedlingen, är aktivt arbetssökande och om rätt till arbetslöshetsersättning föreligger. Se också under Arbetslösa i del 5.

Inkomstberäkning

Behov av försörjningsstöd beräknas i normalfallet så att normen läggs ihop med godkända tilläggsbelopp för hyra, hushållsel, hemförsäkring, arbetsresor och avgift för A-kassa eller fackföreningsavgift. På så sätt erhålls hushållets totala norm. Från denna avräknas hushållets

alla nettoinkomster månaden innan ansökningsmånaden. Mellanskillnaden utgör hushållets behov av försörjningsstöd.

Vid nybesök kan det vara nödvändigt att göra en grundligare utredning. Det kan t.ex. vara lämpligt att värdera inkomsterna olika beroende på hur hushållets ekonomi sett ut en tid bakåt och vid vilka tidpunkter olika inkomster erhållits.

Avdrag för förskott på lön eller förmåner, exempelvis lunchkuponger, ska inte täckas med försörjningsstöd. Undantag kan göras i de fall utredningen visar att förskottet tagits på grund av omständigheter som normalt skulle ha beaktats vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd. Restriktiviteten inskränker inte socialtjänstens skyldighet att ge tillfälligt bistånd till livsuppehållet om annars en akut nödsituation skulle uppstå.

Inkomster som i sin helhet reducerar försörjningsstödet

- Lön eller sjuklön från arbete
- Arbetslöshetsersättning
- Aktivitetsstöd
- Studiehjälp: studiebidrag, studiemedel
- Sjukpenning, föräldrapenning, rehabiliteringsersättning
- Sjukersättning och aktivitetsersättning
- Pension, livränta
- Äldreförsörjningsstöd
- Hemvårdsbidrag eller hemsjukvårdsbidrag - räknas som inkomst för den person som mottar bidraget för utfört arbete
- Extra försäkringsförmåner t.ex. AGS (avtalsgruppsjukförsäkring), AMF (arbetsmarknadsförsäkring) eller STP/ITP (särskild tilläggspension/övriga avtalspensioner).
- Barnbidrag inklusive flerbarnstillägg
- Underhållsbidrag, underhållsstöd, efterlevandestöd
- Bostadsbidrag, BTP (bostadstillägg för pensionär)
- KBH (kommunalt bostadstillägg för handikappade)
- Familjebidrag (vid värnplikt)
- Vårdbidrag, skattepliktig del (eventuell resterande del utgör merkostnader för barnets funktionshinder)
- Kommunalt vårdnadsbidrag
- Skatteåterbäring
- Räntor och utdelningar
- Utryckningsbidrag (värnplikt, kriminalvård)
- Avgångsvederlag
- Försäkringsersättning eller skadestånd, ideell del för "sveda och värk"
- Hyresdel från inneboende

Även andra former av inkomster som ska inräknas vid prövning av ekonomiskt bistånd kan förekomma.

Skatteåterbäring räknas inte som inkomst om den tagits i anspråk av Kronofogdemyndigheten utom för belopp som gäller böter eller skadestånd. Om den enskilde riskerar att hamna i en nödsituation om skatteåterbäring som han eller hon inte haft tillgång till räknas som inkomst ska en nödprövning göras.

Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet

- Familjehemsersättning: Hela arvodesdelen räknas som inkomst samt $\frac{25}{12}$ % av gällande basbelopp, som utgör ersättning för bostad i omkostnadsersättningen per månad och barn.
- Stipendier som är villkorade eller riktade till särskilda ändamål. Bedömning av hur ett stipendium ska reducera försörjningsstödet får göras från fall till fall.

Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet

- Handikappersättning
- Merkostnadsersättning vid vårdbidrag
- Extra tillägg till studiebidrag till gymnasiestuderande ungdomar
- Inackorderingstillägg vid gymnasiestudier på annan ort
- Försäkringsersättning eller skadestånd, ekonomisk del avsett för särskilt ändamål som t.ex. ersättning för läkar- eller tandvårdsbehov som uppkommit av skadan.
- Fondmedel som utbetalats efter en social bedömning, t.ex. från FVO eller kommunen
- SFI-bonus

Beträffande SFI-bonus måste den sökande kunna styrka att en utbetalning eller pengar på kontot härrör sig från detta.

Beträffande handikappersättning och merkostnadsersättning vid vårdbidrag är det viktigt att kontrollera vilka kostnader ersättningen ska täcka, då dessa kostnader således inte ska täckas av ekonomiskt bistånd.

Överskjutande inkomst från tidigare månader

Huvudprincipen är att inkomster som överstiger hushållets behov enligt norm den ena månaden överförs som inkomst till nästkommande månad. Tillämpning av denna princip förutsätter dock att den sökande känner till kommunens beräkningsgrunder. För sökande som aldrig eller inte under lång tid varit i kontakt med socialtjänsten kan socialtjänsten inte kräva att han eller hon i förväg ska planera och anpassa sin ekonomi efter gällande nivå på försörjningsstöd. En ansökan om ekonomiskt bistånd kan i denna situation inte kategoriskt avslås med hänvisning till ett normöverskott som uppkommit genom summering av sökandens inkomster flera månader bakåt. Om det tidigare överskottet varit stort ska dock en särskild prövning göras.

Det bör påpekas att en person som vid sista inkomstillfället vet att han inte har sin försörjning tryggad framåt har ett eget ansvar att efter förmåga planera för de nödvändigaste utgifterna. En person som exempelvis fått avgångsvederlag motsvarande sex månadslöner får anses ha ett eget ansvar att sörja för sin försörjning under motsvarande tid eller fram till nytt arbete eller till utbetalning av arbetslöshetsersättning.

Vid nyansökan är det rimligt att titta på inkomster ett par månader tillbaka också av skälet att kunna göra en helhetsbedömning av sökandens ekonomiska situation.

Det är med hänsyn till eventuella överskott viktigt att de sökande kontinuerligt, men särskilt i början av kontakten, får information om regler för beräkning av försörjningsstöd och att i princip alla inkomster räknas, som exempelvis retroaktiva utbetalningar och överskjutande

skatt. Har den sökande varit medveten om hur förvaltningen räknar i samband med prövning av försörjningsstöd kan ansökan avslås om han eller hon haft inkomst över eller i nivå med normen.

Arbetsinkomst för skolungdomar

Hemmavarande barns och skolungdomars inkomster av eget arbete ska enligt 4 kap 1a § SoL inte beaktas som inkomst till den del som understiger ett halvt prisbasbelopp per kalenderår. Till skolungdomar räknas ungdomar under 21 år som studerar i grundskolan, gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning.

Ekonomisk ersättning till hushåll som har uppdrag som familjehem

Vid beräkning av familjens behov av försörjningsstöd ska det placerade barnet och omkostnadsersättningen, med undantag för $\frac{25}{12}$ % av gällande basbelopp som utgör ersättning för bostad per månad, inte tas med. Den del av ersättningen som utgör arvode, ska efter avdrag för skatt betraktas som inkomst och reducera behovet av försörjningsstöd.

För familjehem som blivit särskilt förordnad vårdnadshavare enligt avtal gäller samma beräkningssätt som för familjehem.

Tillgångar

Alla realiserbara tillgångar ska användas för den enskildes försörjning innan han eller hon har rätt till bistånd. Med realiserbara tillgångar menas bankmedel, aktier eller andra värdepapper, bil, båt, fastighet, dyrbara konst- eller samlarföremål, etc. Eventuella tillgångar framgår av slutskattsedel eller hemförsäkringsbrev.

Bil

Om bilen är en förutsättning för att den sökande ska kunna ta sig till och från sitt arbete eller om den behövs i arbetet godtas bilinnehav. I övrigt kan bilinnehav godtas högst 1 månad om en avyttring ger överskott.

Om innehav av bil godtagits ska bistånd till kostnader för bilen inte beviljas. Milersättning som utbetalas på lön räknas inte som inkomst då den ska täcka de faktiska driftkostnaderna för bilen.

Fritidshus

Ekonomiskt bistånd till personer som äger fastighet, eller andel av fastighet, bör i princip inte beviljas annat än i akuta situationer eller under den tid som behövs för att sälja fastigheten, dock högst 3 månader. Fastigheten ska omgående lämnas till mäklare för försäljning. Om det finns särskilda skäl, fel säsong, tvist i samband med försäljning, etc., kan rådrom för försäljning förlängas. Biståndet ges med villkor om återbetalning. Även del i fritidshus ska räknas som realiserbar tillgång såvida det inte finns ett skrivet förbehåll som förhindrar försäljning.

Bankmedel, aktier, obligationer

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd inte ska beviljas sökande som har tillgångar i form av kontanta medel eller värdepapper. Undantag ska göras för kompletterande försörjningsstöd till förtidspensionärer med sjukersättning om de är berättigade för lång tid framåt t.ex. på grund av hög hyra och inte bedöms kunna flytta. Dessa kan inte förbättra sin ekonomi och på sikt bygga upp en egen reserv för oförutsedda utgifter på samma sätt som personer utan bestående funktionshinder.

Vid ansökan om försörjningsstöd får förtidspensionärer ha en kapitaltillgång som uppgår till högst halva basbeloppet för ensamstående och hela basbeloppet för makar eller sammanboende.

Om ansökan gäller bistånd till livsföringen i övrigt ska eget sparkapital alltid tas i anspråk innan bistånd beviljas.

Barn får ha sparkapital på upp till 15 % av basbeloppet. Syftet är att detta ska kunna användas för större kostnader för barnets räkning som exempelvis cykel, idrottsutrustning eller lägerverksamhet.

Bosparande

Alla former av bosparande räknas som realiserbar tillgång. Undantag från denna princip kan göras när biståndsbehovet bedöms som kortvarigt, högst 3 månader, och den sökande saknar egen bostad. I dessa fall godtas inestående kapital i SKB:s bosparande eller liknande upp till den nivå som krävs för bibehållen kötid.

Pensionssparande

Pensionssparande räknas i princip som en tillgång. Möjligheten att ta ut pensionssparande ska alltid provas. Om detta är omöjligt, vilket det i många fall är, ska den enskilde ges bistånd.

Barns inkomster och tillgångar

Om barn har *inkomster* i form av exempelvis barnpension eller inkomst av kapital, som ränta och avkastning, ska de avräknas mot hela familjens försörjningsstödsbehov.

Barns *tillgångar* i form av kapital, fastighet eller dylikt ska inte räknas om de står under överförmyndarens kontroll, om inte överförmyndaren ger sitt samtycke till uttag. Uttag ska i så fall göras för barnets försörjning enligt norm. Hyresdel ska inte räknas.

Barn får dock ha sparade medel upp till 15 % av basbeloppet, se också under avsnittet Bankmedel, aktier, obligationer.

Utgifter

De enda utgifter som ska räknas in i månadsbehovet är de som omfattas av försörjningsstödet. Utgift för exempelvis underhållsstöd till barn, avbetalning på studielån eller andra lån och avbetalningar ska inte inräknas.

Om den av parterna i ett sammanboende som har inkomst är underhållsskyldig för barn sedan tidigare ska fastställt underhållsstöd räknas bort från gemensamt disponibel inkomst innan ekonomisk behovsprövning sker. Eftersom denna person har inkomst kan han inte få underhållsstödet nedsatt eller uppskjutet. Den som saknar inkomst ska däremot ansöka om nedsättning eller uppskov av underhållsstöd.

Hushållstyper

Sammanboende med hushållsgemenskap

Det finns två typer av sammanboende med hushållsgemenskap. Den ena typen är vuxna som oavsett kön lever under äktenskapsliknande förhållanden. Mellan dessa gäller hushållsgemenskap som innebär ett ömsesidigt ansvar för alla kostnader i hushållet. En gemensam ansökan och bådas sammanräknade inkomster ska ligga till grund för beräkning av biståndsbehov. Det innebär t.ex. att om bara den ene har inkomst får han eller hon stå också för sin sammanboendes kostnader så långt inkomsten räcker. Först därefter kan eventuellt kompletterande bistånd beviljas. Om man räknar separat på någon som lever i denna typ av hushållsgemenskap ska halva normen för makar/sammanboende användas och hälften av övriga gemensamma utgifter räknas in i månadsbehovet.

Den andra typen av hushållsgemenskap är mer begränsad. Det gäller personer som bor ihop och delar vissa kostnader men inte har ekonomiskt ansvar för varandra, t.ex. vuxna barn som bor kvar hemma eller vänner som delar lägenhet. För denna grupp används en särskild norm som är beräknad utifrån storleken på hushållet, s.k. sammanboende-var-för-sig-norm. Denna norm inkluderar inte kostnader för hushållsel och hemförsäkring. Hur detta ska hanteras framgår i avsnittet där posterna som ingår i övrigt försörjningsstöd beskrivs.

Hushållsgemenskap gäller normalt från den dag sammanflyttning sker. Exempel på situationer när hel hushållsgemenskap gäller redan från första månaden är när ett par väntar barn eller då de sökt och stått i kö för att få bostad tillsammans. Om sammanboendet är oplanerat och osäkert kan undantag från principen om ekonomisk hushållsgemenskap göras upp till 6 månader. Avsteg från principen kan också göras om det ur rehabiliteringssynpunkt eller av andra sociala skäl framstår som viktigt med delad ekonomi.

Hushållsgemenskap gäller till dess parterna flyttar isär. Under vissa förhållanden, se nedan om Gifta men ej sammanboende, gäller den även efter parterna flyttat isär.

Gifta men ej sammanboende

Gifta makar är enligt lagstiftning försörjningspliktiga gentemot varandra. Försörjningsplikten kvarstår även om makarna har skilda hushåll. Prövningen av försörjningsstöd ska utgå från denna princip om ömsesidig försörjningsplikt. Den gemensamma inkomsten ligger till grund för bedömning av bistånd och hänsyn ska inte tas till fördyrade omkostnader på grund av skilda hushåll. Även under betänketid vid skilsmässa är makar försörjningspliktiga gentemot varandra och gemensamma barn oavsett hur de väljer att bo. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före familjemedlemmarnas rätt till försörjningsstöd.

Endast om det är uppenbart olämpligt att makarna har gemensam ekonomi, exempelvis vid en familjevåldssituation, eller då någon av makarna är oförmögen att ta sitt ansvar för resten av

familjen ska principen om gemensam försörjningsplikt frångås. Undantag kan även göras vid akuta nödsituationer.

Försörjningsplikt kan inte hävdas gentemot den som får försörjningsstöd.

Delad bostad och ungdom med egen inkomst som bor hemma

För personer som delar boende och har viss hushållsgemenskap men ej lever under äktenskapsliknande förhållande ska sammanboende-var-för-sig-norm tillämpas. Normtypen är aktuell för t.ex. kamrater som delar lägenhet, föräldrar som bor hos barn eller ungdomar med egen inkomst som bor kvar hemma. Vid sammanboende-var-för-sig-norm beror normbeloppets storlek av antal personer som bor i bostaden. Vid fastställande av hushållsstorlek ska samtliga hushållsmedlemmar inklusive underåriga barn medräknas.

Gymnasiestuderande ungdom

Föräldrarna har enligt föräldrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar i åldern 18 till 20 år som går i skolan i grundutbildning. och i de fallen ska den unge räknas in i familjens behov och normen för 15-20-åringar användas. Försörjningsplikten enligt föräldrabalken gäller till dess gymnasiestudierna avslutas eller den unge fyller 21 år och oavsett om den unge har egen bostad eller inte.

Socialtjänsten ska normalt inte vid bistandsprövning ta hänsyn till den extra kostnad det innebär att gymnasiestuderande ungdom har eget boende. Undantag ska göras endast om det finns synnerliga skäl till att den unge inte kan bo kvar hemma. I möjligaste mån ska den unge ingå i föräldrarnas hushåll, men ibland kan det finnas skäl att se honom eller henne som ett eget hushåll. Även i det senare fallet ska om möjligt föräldrarnas ekonomi och förmåga att bidra till den unges kostnader utredas.

Sociala förmåner som underhållsstöd och barnbidrag eller studiebidrag ska alltid komma den unge till godo. Möjligheten att utse en god man kan beaktas om den unges intressen särskilt behöver bevakas. Om den unge fyllt 16 år kan han eller hon själv ansöka om god man.

Inneboende

För sökande som är inneboende räknas inte med hushållsgemenskap. För att betraktas som inneboende ska den sökandes hushåll som huvudregel disponera ett eget rum i bostaden. Dessa personer ska ha bistånd enligt vanlig norm för ensamstående. Om avtalet mellan hyresvärden och den inneboende innebär att vissa hushållsutgifter som t.ex. telefon, förbrukningsvaror, ingår i hyran kan normen anpassas efter det.

Underårig som bildat familj

Förälder har kvar sitt försörjningsansvar för underårigt barn även om den underårige själv blir förälder. Föräldrarna har däremot inget försörjningsansvar för sitt barnbarn.

Vid giftermål övertar make försörjningsplikten för underårig eller gymnasiestuderande upp till 21 år. Om maken inte kan fullgöra sin försörjningsplikt, primär försörjningsplikt, har den underåriges föräldrar försörjningsplikt, sekundär försörjningsplikt.

Hushåll med underåriga barn

Föräldrarna ska ta ut full föräldrapenning till dess barnomsorgsplats erbjuds. Fyra veckor får sparas fram till det år föräldrapenningen senast får tas ut enligt försäkringskassans regler. Sparade dagar kan användas bl.a. till barnets invånjning i förskoleverksamhet eller skola. Vid parallellt deltagande i arbetssökarverksamhet får ersättningsdagarna delas upp mellan föräldrarna.

Den som har försörjningsstöd i avvaktan plats i förskoleverksamhet är skyldig att ta första anvisning av plats, även i annan stadsdel om avståndet är rimligt, för att ha rätt till fortsatt bistånd. Undantag från denna princip kan göras om barn av psykiska eller medicinska skäl är i behov av särskild typ av förskoleverksamhet eller av senareläggning av inträdet i verksamheten. Behovet ska vara styrkt med läkarintyg.

Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna

Om barnet eller barnen bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna ska halva barnbidraget räknas som inkomst och halva normen som utgift. Även övriga utgifter för barnet förutsätts delas mellan föräldrarna, exempelvis beviljas övrigt ekonomiskt bistånd med halva barnomsorgsavgiften, medicinkostnaden etc.

Beträffande umgängesbarn se under del 2. Merkostnader för umgänge med barn

Bistånd till barn och ungdom vid övergång från yngre till äldre åldersgrupp

När ett barn övergår från en yngre till en äldre åldersgrupp ska det nya normbeloppet räknas från och med den månad barnet fyller år oavsett när i månaden det inträffar. Åldern måste därför observeras vid varje utredningstillfälle och särskild uppmärksamhet ägnas ärenden där löpande bistånd utbetalas.

Avslagsbeslut och överklagande

Beslut om ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är myndighetsutövning. Avslagsbeslut enligt 4 kap. 1 § eller 5 § socialtjänstlagen ska alltid vara skriftliga och motiverade och delges den sökande. Av beslutet ska följande framgå:

- Vad ansökan avser, dvs. ändamålet
- Hänvisning till § i SoL.
- Eventuell tidsperiod.
- Motivering till avslaget. I de fall det finns flera skäl till avslag ska samtliga avslagsgrunder skrivas in i beslutet och en närmare motivering i det enskilda fallet ska framgå av texten. Därefter väljs och registreras den tyngst vägande registreringskoden nedan.
- Att beslutets konsekvenser för eventuella barn har övervägts.

Besvärshänvisning ska lämnas liksom hjälp med överklagandet om den sökande behöver och begär det.

Avslag

Det finns 8 registreringskoder för avslag varav 7 anger vanligt förekommande avslagsgrunder. Den åttonde ska undantagsvis användas när ingen övrig passar.

Avslagsformuleringarna måste i allmänhet kompletteras med en närmare motivering till varför denna bedömning gjorts. Ett resonemang behöver föras om vad som framkommit och det ska framgå att en bedömning har gjorts i det enskilda fallet.

Avslag på NN:s ansökan om ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § eller 5 § socialtjänstlagen till...

- 01 ...eftersom sökanden inte står till arbetsmarknadens förfogande
- 02 ...eftersom sökanden inte har medverkat till utredningens slutförande
- 03 ...eftersom sökandens behov tillgodoses genom egna inkomster i form av lön, ersättning eller bidrag från FK eller tidigare beviljat bistånd.
- 04 ...eftersom sökandens behov helt eller delvis kan tillgodoses genom att sökanden söker andra bidrag sökanden kan ha rätt till.
- 05 ...eftersom sökandens behov helt eller delvis kan tillgodoses genom makars försörjningsskyldighet gentemot varandra.
- 06 ...eftersom detta inte kan anses nödvändigt för att tillförsäkra den sökande en skälig levnadsnivå
- 07 ...eftersom sökanden inte vistas i kommunen¹
- 08 Avslag på grund av andra orsaker.

¹ Avslagsformulering 07 ska inte användas när någon vänt sig till fel stadsdelsförvaltning. Den enskilde ska i det fallet hänvisas till rätt stadsdelsförvaltning, vilket innebär ett muntligt administrativt beslut som inte kan överklagas. Om den enskilde är missnöjd ska han eller hon hänvisas till länsstyrelsens tillsynsfunktion. Eventuell ansökningsblankett kan vidarebefordras till rätt stadsdelsförvaltning.

Överklagan

Om det inte framkommit nya uppgifter som medför att det överklagade beslutet omprövas och ändras i sin helhet, ska socialtjänsten överlämna överklagandet till länsrätten utan dröjsmål. I normalfallet bör tiden inte överstiga en vecka. Om överklagan kommer in för sent ska den myndighet som fattat det överklagade beslutet avvisa överklagan. Däremot ska beslutsmyndigheten inte ta ställning till om ett beslut är överklagbart, om den enskilde har rätt att överklaga beslutet, eller ha synpunkter på skrivelsen, som att det exempelvis saknas underskrift, utan i dessa fall överlämna överklagan direkt till länsrätten.

Överklagade beslut och resultatet av vart och ett av dessa ska registreras i paraplysystemet.

Återkrav och återsökning av beviljat ekonomiskt bistånd

Rätten till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är det yttersta skyddsnätet i samhällets trygghetssystem. Huvudprincipen är därför att ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL beviljas utan återbetalningsplikt för den enskilde. Undantag från denna princip regleras i lagen om allmän försäkring (AFL) 17 kap 1 § och 9 kap. 1 och 2 §§ SoL.

Återkrav av ekonomiskt bistånd kan endast ske enligt reglerna i socialtjänstlagen. När det gäller periodisk förmån under prövning hos försäkringskassan som kan komma att beviljas med retroaktivt belopp ges denna möjlighet i stället i AFL. Beviljat bistånd kan enligt AFL återsökas hos försäkringskassan.

Återsökning hos försäkringskassan enligt AFL

Lagstöd finns i lagen om allmän försäkring (AFL, 17 kap 1 § andra stycket). Kommunen kan återsöka bistånd som den enskilde beviljas under den tid försäkringskassan prövar en periodisk förmån som kan komma att utbetalas retroaktivt. Villkoret är att den enskilde för motsvarande period som försäkringskassans beslut om ersättning avser fått minst 1000 kronor till sin och sin familjs försörjning genom ekonomiskt bistånd från kommunen.

Om försäkringskassan felaktigt till den enskilde betalar ut retroaktiv ersättning som kommunen har rätt till kan socialtjänsten kräva försäkringskassan på skadestånd på motsvarande belopp. Juridiska avdelningen bistår förvaltningarna i denna process.

Försäkringskassan kan själv ge förskott på sökt pension (enl. 20 kap 2 a § AFL) om det är troligt att förmånen kommer att beviljas men beslut eller uträkning av ersättningen dröjer. Denna möjlighet ska undersökas innan ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen beviljas som förskott på sökt pension.

Formella krav vid återsökning enligt AFL

När det gäller bistånd som kan komma att återsökas hos försäkringskassan enligt 17 kap 1 § AFL vid utbetalning av retroaktiv periodisk ersättning finns inga formella krav utom de som följer av förvaltningslagen. Den enskilde ska vara informerad om att utbetalt belopp kommer att återsökas hos försäkringskassan.

Handläggning av återsökning

Återsökning sker genom att *begäran om utbetalning för retroaktiv tid* görs till försäkringskassan. En begäran om utbetalning per förmån och beslutstillfälle (avseendemånad) måste göras till försäkringskassan. Följande uppgifter ska framgå:

- Förnamn, efternamn och personnummer för den försäkrade.
- Uppgifter om förmån och period (avseendemånad).
- Totalt belopp av ekonomiskt bistånd som har betalats ut till hushållet för perioden/månaden.
- Det ska även framgå om ytterligare någon begäran om utbetalning, för hela eller delar av samma period, gällande annan förmån har sänkts in.
- Uppgifter om nämnden (kontaktperson, tel., adress, pg/bg-nr).
- Nämndens (dvs. ansvarig tjänstemans) underskrift, datum och namnförtydligande.

Återkrav enligt SoL

Det finns två sätt för kommunen att få tillbaka utbetalt bistånd.

1. Överenskommelse med den enskilde om att han eller hon ska betala tillbaka ett förskott på väntad förmån (9 kap. 2 § SoL).
2. Krav till den enskilde om återbetalning av bistånd som han eller hon fått för mycket eller på oriktiga grunder (9 kap. 1 § SoL).

Reglerna kring återkrav och handläggningen kring detta är omfattande och detaljerad och det är viktigt att handläggningsanvisningarna följs noggrant.

Återkrav av ekonomiskt bistånd ska bara göras mot en väntad faktisk inkomst utom i de fall den enskilde obehörigt fått ekonomiskt bistånd eller fått bistånd med för högt belopp. I det senare fallet ska biståndet alltid återkrävas. Den väntade inkomsten måste antas ge ett överskott efter avdrag för den enskildes löpande levnadsomkostnader om ett återkrav ska vara meningsfullt. Kan det inte bli ett sådant överskott eller finns inte återbetalningsförmåga inom överskådlig tid ska återkrav inte läggas upp. Återkrav får inte göras mot framtida försörjningsstöd.

När det gäller återkrav enligt 9 kap. 2 § SoL (p 1. ovan) finns det två alternativ. Antingen beviljas bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL som förskott på väntad förmån, dvs. återkrav enligt 9 kap. 2 §, *första stycket*, SoL eller så beviljas bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL med villkor om återbetalning dvs. återkrav enligt 9 kap. 2 §, *andra stycket*, SoL. Den senare varianten är endast tillämplig för hushåll som har egna inkomster eller tillgångar och därför inte kan anses vara berättigade till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL eller för bistånd till något som är utöver skälig levnadsnivå. När bistånd prövas enligt 4 kap. 2 § SoL måste även prövning med avslag ha gjorts enligt 4 kap. 1 § SoL.

Akut utbetalning av matpengar som gjorts av sociala eller medicinska skäl ska inte återkrävas. Om den akuta hjälpen ges på grund av att någon tillfälligtvis är förhindrad att disponera sina inkomster eller tillgångar kan den dock återkrävas. Även akut hjälp till exempelvis en hyres-skuld för att undvika avhysning kan återkrävas om hushållet har inkomster över normen.

De formella kraven är absoluta och får inte åsidosättas. Vid en eventuell prövning i länsrätten innebär åsidosättande av de formella kraven att talan inte kan fullföljas. Mallar som stöd för handläggningen av återkrav finns i paraplysystemet.

Förskott på förmån - återkrav enligt 9 kap. 2 §, första stycket, SoL

Återkrav av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL kan ske på tre grunder:

1. Bistånd som förskott på förmån eller ersättning.
2. Bistånd till enskild som är indragen i arbetskonflikt.
3. Bistånd till enskild som p.g.a. förhållanden som han/hon inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster eller tillgångar.

Som förmån eller ersättning räknas förmåner från försäkringskassan som exempelvis sjukersättning, aktivitetsersättning, livränta, BTP (bostadstillägg för pensionärer), sjukpenning, föräldrapenning, rehabiliteringsersättning, vårdbidrag och underhållsstöd. Andra ersättningar

eller förmåner kan t.ex. vara lön (gäller även statlig lönegaranti vid konkurs), arbetslöshetsersättning, studiestöd.

Återkrav av förmån eller ersättning bygger helt och hållet på överenskommelse mellan kommunen och den enskilde. Om utbetalaren av förmånen eller ersättningen kräver det behövs även fullmakt. Möjligheten att återkräva måste därför undersökas och bedömas från fall till fall. Bistånd av "rent tillfällig natur", t.ex. några dagars matpengar, bör inte återkrävas. Det ska preciseras i överenskommelsen mot vilken utbetalning som återkrav enligt 1. och 2. gäller. Däremot finns inget krav att det ska gälla samma tidsperiod.

Situationer som avses under punkten 3. är t.ex. liknande den under bankkonflikten 1990 då enskilda inte kom åt pengar på bankkonton eller om det uppstår felaktigheter i de tekniska system som används vid löneutbetalning eller banktransaktioner.

Handläggning - förskott på förmån eller ersättning

- Överenskommelse görs med den enskilde om att biståndet ska återbetalas och hur återbetalning ska ske.
- Skriftlig fullmakt upprättas vid behov och i de fall utbetalaren av förmånen eller ersättningen begär det. Observera att den enskilde när som helst ensidigt kan säga upp fullmakten.
- Observera också att det är två beslut som ska fattas, och detta gäller vid varje biståndstillfälle/månad:
 1. Beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 §. Beslutet ska vara skriftligt och innehålla uppgift om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsplikten.
 2. Beslut om återkrav enligt 9 kap. 2 § första stycket.
- Sökanden ska informeras om att beslut om återkrav inte kan överklagas. Han eller hon ska också informeras om att ifall återbetalning inte sker kan frågan om återbetalning prövas i länsrätten på initiativ av kommunen.
- Varje biståndsbeslut registreras i paraplysystemet.
- Varje biståndsbeslut ska skriftligt delges den enskilde innan biståndet utbetalas.

Återkrav enligt 9 kap. 2 §, andra stycket, SoL

SoL 4 kap. 2 § kan undantagsvis användas när kommunen ger ekonomiskt hjälp fast rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL inte föreligger. Bistånd enligt 4 kap. 2 § kan villkoras med återbetalning men får bara återkrävas om den beviljats med sådant villkor. Följande situationer kan bli aktuella för återkrav enligt 4 kap. 2 § och 9 kap. 2 § andra stycket:

- Hushåll med realiserbara tillgångar.
- Hushåll med egen försörjning/inkomst över norm.

För att undvika allvarliga sociala konsekvenser kan exempelvis bistånd enligt 4 kap. 2 § med villkor om återbetalning beviljas till hyresskuld där behovet kunnat tillgodoses genom egen inkomst och där återbetalningsförmåga finns.

Handläggning – bistånd enligt 4 kap. 2 § med villkor om återbetalning

- Skriftlig överenskommelse ska upprättas med den enskilde. Av överenskommelsen ska det framgå hur och när återbetalning ska ske.
- Observera att det är två beslut som ska fattas:

1. Beslut om bistånd enligt 4 kap. 2 §. Beslutet ska vara skriftligt och innehålla uppgift om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsplikten.
 2. Beslut om återkrav enligt 9 kap. 2 § andra stycket.
- Sökanden ska informeras om att besluten inte kan överklagas genom förvaltningsbesvär. Han eller hon ska också informeras om att ifall återbetalning inte sker kan frågan om återbetalningsplikt prövas i länsrätten på initiativ av kommunen.
 - Varje biståndsbeslut registreras i paraplysystemet.
 - Varje biståndsbeslut ska skriftligt delges den sökande innan biståndet utbetalas.

Felaktig utbetalning - återkrav enligt 9 kap. 1 §

Återkrav av bistånd enligt 4 kap. 1 § ska göras om någon fått ett felaktigt bistånd genom:

- Oriktiga uppgifter.
- Underlåtenhet att lämna uppgift.
- Eller på annat sätt förorsakat att bistånd beviljats obehörigen eller med för högt belopp.

Kommunen får i dessa fall kräva tillbaka vad som betalats ut för mycket. Kommunen får alltså även kräva tillbaka för högt eller obehörigt bistånd som den enskilde fått också då han eller hon inte haft för avsikt att framkalla en felaktig utbetalning. Detta gäller också då det är kommunen som förorsakat den felaktiga utbetalningen, men där den enskilde borde ha förstått att den var fel. Exempel på det senare kan vara rena felräkningar eller när dubbel utbetalning skett av misstag.

Denna bestämmelse ersätter eller inskränker inte rutinen att göra polisanmälan om den enskilde avsiktligt lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Grunden för återkrav enligt 9 kap. 1 § SoL är alltid att biståndet är utbetalt på felaktig grund. Biståndet behöver således inte vara förskott på förmån eller ersättning eller vara beviljat med villkor om återbetalning.

Handläggning - felaktigt utbetalt bistånd

- Beslut om återkrav fattas efter genomförd FUT-utredning, se avsnitt ovan.
- Återkravet läggs upp och sökanden krävs på betalning.

Ersättningstalan

I de fall den enskilde inte återbetalar återkrav enligt 9 kap. 1 eller 2 §§ kan kommunen med stöd av 9 kap. 3 § socialtjänstlagen väcka talan om ersättning hos länsrätten. Talan hos länsrätten ska väckas så snart det står klart att den enskilde inte betalar. Talan kan senast väckas inom 3 år från det biståndet utbetalades och får inte bifallas av länsrätten om den ersättnings-skyldige genom att återbetala kostnaden eller del av den kan antas bli ur stånd att klara sin försörjning eller livsföring i övrigt.

Innan talan väcks ska förvaltningen skicka två betalningspåminnelser och den enskildes aktuella ekonomiska situation utredas så långt det är möjligt. Den enskilde ska alltid erbjudas möjlighet att presentera och diskutera sina ekonomiska förhållanden.

Visar genomförd utredning att det är styrkt eller troligt att den enskilde har betalningsförmåga ska talan väckas hos länsrätten. Visar utredningen att den enskilde för tillfället inte kan betala

kan återkravet ligga vilande under en period. Är det troligt att den enskildes betalningsförmåga inte inom rimlig tid förbättras kan återkravet efterges.

Observera att beslut om ersättningstalan enligt 9 kap. 1 § och 3 § måste fattas av nämnden eller nämndens sociala delegation.

Ansökan ska göras vid den länsrätt inom vars domkrets den enskilde är bosatt och innehålla följande uppgifter:

- Namn, adress och telefon till den nämnd som söker och till handläggaren
- Beslutsdatum
- Den ersättningsskyldiges namn, personnummer, adress och telefonnummer
- Vilken typ av återkrav det är (§ i SoL)
- Belopp
- När biståndet som återkrävs utbetalades
- Utredning som visar att den enskilde har betalningsförmåga
- Yrkande (stadsdelsnämnden yrkar att länsrätten ålägger XX att till stadsdelsnämnden återbetala...)

Mall som stöd för handläggningen av ersättningstalan finns i paraplysystemet. Kopior på ansökningsblanketter eller utredning som visar den enskildes ekonomiska förhållanden när biståndet utbetalades och förvaltningens beslut samt överenskommelse om återbetalning ska bifogas ansökan till länsrätten. Om den enskilde betalt tillbaka del av återkravet ska det redovisas.

Eventuell länsrättsdom i kommunens favör utgör underlag för ansökan om utmätning hos Kronofogdemyndigheten.

Kraveftergift

Om det är uppenbart att förhållandena ändrats så att den enskilde inte inom rimlig tid kommer att kunna göra återbetalning får kommunen enligt 9 kap. 4 § SoL helt eller delvis efterge återkrav. Detta beslut går inte att överklaga.

Felaktiga utbetalningar (FUT)

Fel ska så långt det är möjligt förebyggas genom noggrannhet i handläggningen, men om fel ändå uppstår är målsättningen att staden ska få tillbaka de felaktigt utbetalda pengarna och förhindra att bistånd fortsatt betalas ut på felaktiga grunder. Alla handläggare har skyldighet att uppmärksamma felaktigheter i alla ärenden och indikera att en FUT-utredning ska inledas, samt medverka till att uppgifter som behövs för FUT-utredningen blir kända.

FUT-utredningen ska alltid bedrivas åtskild från eventuell parallell biståndsutredning och alltid göras av annan handläggare.

I samband med en FUT-utredning behöver en rad kontroller göras för att kunna sammanställa ett beslutsunderlag, och i vissa fall även underlag för polisanmälan. Till stor del används samma kontrollmetoder som vid handläggningen av en biståndsansökan. Även i en utredning om felaktig utbetalning eller misstänkt bidragsbrott ska den enskildes samtycke till att kontroller görs alltid eftersträvas. I samband med en FUT-utredning har den enskilde dock inte

samma incitament att medverka till utredningen som vid en biståndsansökan. I vissa fall behöver socialtjänsten därför ta kontakter utan den enskildes samtycke för att kunna fullgöra sin verksamhet, i detta fall att utreda och återkräva felaktiga utbetalningar och att polisanmäla misstänkta bidragsbrott.

Om det står klart att den enskilde inte medverkar till FUT-utredningen får nödvändiga kontroller göras och kontakter tas utan samtycke från den som utreds. Detta ska dock alltid göras med omdöme och kontakten ska vara direkt kopplad till misstänkt felorsak. Kontakterna ska röja så lite som möjligt om den enskildes kontakt med socialtjänsten, annars riskeras sekretessbrott. Socialtjänsten tar i dessa fall kontakter med stöd av 10 kap 2 § OSL som ger kommunen rätt att ta de kontakter som är nödvändiga för att kunna genomföra utredningen samt bedöma om förutsättningar föreligger för att göra en polisanmälan enligt bidragsbrottslagen. I kontakten med andra myndigheter kan socialtjänsten åberopa deras uppgiftsskyldighet enligt 11 kap 11 § SoL eller generalklausulen i 10 kap 27 § OSL.

Översiktlig ärendegång

Nedan redogörs kortfattat för de olika momenten i FUT-utredningen. Utförliga handlägningsrutiner återfinns i vägledningen "Att förebygga och utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott", FUT-projektet 2009.

1. Indikation på felaktig utbetalning

Socialtjänsten kan få kännedom om misstänkta felaktigheter antingen genom att det upptäcks internt eller via uppgifter från annan myndighet eller privatperson.

Underrättelser och anmälningar som är uppenbart grundlösa, oläsliga eller rör personer som aldrig varit aktuella inom socialtjänsten föranleder i regel inte någon åtgärd.

Uppgifter utifrån kan komma skriftligt, muntligt eller via e-post. Om information kommer in muntligt ska den skrivas ner. Uppgifterna kan även grunda sig på en iakttagelse, t.ex. då en handläggare möter en klient som arbetar fast han uppger sig vara arbetslös.

2. Förhandsbedömning

Skulle samma beslut om utbetalning ha fattats om de omständigheter som nu är kända hade varit kända vid utbetalningstillfället? Om så inte är fallet kan det antas att en felaktig utbetalning eller bidragsbrott har skett.

3. Inleda utredning

Om förhandsbedömningen visar att det finns anledning att anta att en felaktig utbetalning har gjorts, eller hade kunnat komma att göras pga. uppsåtligt felaktiga uppgifter, ska en utredning, som ska ligga till grund för beslut om återkrav och eventuell bidragsbrottsanmälan, inledas. Huvudregeln är att socialtjänsten ska ha den enskildes samtycke för att inleda utredning om honom eller henne. En utredning om felaktig utbetalning är ett undantag från denna huvudregel. Socialtjänsten behöver inte den enskildes samtycke för att inleda sådan utredning. FUT-utredningen är en sammanställning av fakta som syftar till att göra det möjligt för nämnden eller delegaten att fatta ett korrekt beslut för att ta tillvara kommunens intresse samt bedöma om förutsättningar föreligger för att göra en polisanmälan enligt bidragsbrottslagen.

FUT-utredningen handläggs i paraplysystemet i utredningstypen "Felaktig utbetalning" och bedrivs åtskild från eventuell ekonomiskt biståndsutredning. En FUT-utredning kan även

inledas på en förvaltning även om den det gäller är aktuell för ekonomiskt bistånd på en annan förvaltning. Sekretess råder mellan förvaltningarna.

4. Utredning till grund för beslut om återkrav

Kontroller och vad som övrigt framkommit i ärendet dokumenteras i journalanteckning och sammanställs därefter i en utredning som ska kommuniceras med den det gäller.

Av utredningen ska det framgå:

- Att nämnden överväger att återkräva felaktigt utbetalt belopp.
- Hur mycket pengar som felaktigt har utbetalats, för vilken period samt utbetalningsdatum.
- Anledningen till utredningen.
- Vad som framkommit i utredningen och hur.
- Sammanfattande motivering om grunden för återbetalningsskyldigheten dvs. 9 kap 1 § SoL.

5. Kommunicering

Utredning och övervägande gällande återkravsbeslut sammanställs i särskild mall ”Utredning felaktig utbetalning” och kommuniceras muntligt eller skriftligt med den det gäller. Denne ska ha möjlighet att yttra sig och eventuella synpunkter ska dokumenteras och vägas in i utredningen innan återkravsbeslut fattas. Ett stort ansvar kan läggas på den sökande att själv styrka sina uppgifter.

6. Beslut

1. Beslut om återkrav fattas enligt 9 kap 1 § SoL i särskild beslutsmall. Den beslutet gäller underrättas om beslutet. Beslutet går ej att överklaga.
2. Om den enskilde inte betalar in återkravet fattas beslut om ersättningstalan enligt 9 kap 3 § SoL. Detta beslut får ej delegeras utan måste fattas av nämnd .
3. Eventuell bidragsbrottsanmälan upprättas i särskild mall. I samband med anmälan enligt 6 § bidragsbrottslagen ska skadestånd yrkas motsvarande det felaktigt utbetalda beloppet. Den det gäller behöver inte underrättas om att polisanmälan gjorts.

Anmälan vid misstänkt bidragsbrott

Polisanmälan enligt 6§ Bidragsbrottslagen ska ske när det finns anledning att anta att ett brott har begåtts. Kommunerna är skyldiga att polisanmäla samtliga fall där kommunen har anledning att anta att ett bidragsbrott har begåtts. I samband med en brottsanmälan får ingen social hänsyn vägas in eller individuell bedömning göras för att motivera att anmälan inte görs. Där- emot måste en uppsåtsbedömning göras.

Oavsett om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts eller ej ska det belopp den enskilde fått obehörigen eller med för högt belopp återkrävas med tillämpning av bestämmelserna i 9 kap SoL. Om det finns en brottsmisstanke får kommunen inte avstå från att göra polisanmälan för att personen har återbetalat det felaktigt utbetalda beloppet. Kommunens skyldighet att polisanmäla bortfaller dock om den enskilde lämnat riket för gott eller har avlidit.

Nedan följer en kortfattad redogörelse för det mest centrala gällande en bidragsbrottsanmälan. Utförliga förutsättningar och handläggningsrutiner återfinns i vägledningen "Att förebygga och utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott", FUT-projektet 2009.

Utredning före anmälan

Innan anmälan görs ska en utredning av vad som hänt och hur detta påverkat rätten till bistånd göras. Utredningstypen och utredningsmetoden är densamma som i övriga utredningar om felaktiga utbetalningar, se avsnitt ovan. En uppsåtsbedömning måste alltid göras och dokumenteras. Med uppsåt menas den enskildes medvetenhet om och avsikt med sitt handlande. Även grov oaksamhet omfattas i bidragsbrottslagen.

Innan beslut fattas om bidragsbrottsanmälan ska utredningen kommuniceras med den det gäller. När det gäller ett beslut att göra polisanmälan ska det inte framgå att nämnden överväger denna åtgärd. Den enskilde ska få tid på sig att bemöta det som framkommit.

Om bedömningen görs att den enskilde medvetet förorsakat att felaktig utbetalning skett, eller att risk för felaktig utbetalning förelegat, för att få ut mer pengar än denne hade rätt till, finns anledning anta att ett brott har begåtts och en brottsanmälan ska göras.

Vad en brottsanmälan bör innehålla

I polisanmälan sammanställs relevanta uppgifter som framkommit i FUT-utredningen. Använd mallen "Anmälan av misstänkt brott".

Brottsrubriceringen behöver inte framgå av polisanmälan. Socialtjänsten ska heller inte redogöra för den enskildes sociala situation i polisanmälan. Om dessa uppgifter har betydelse för utmätningen av straff begärs de in av tingsrätten när åtal är väckt.

Det är viktigt att brottsanmälan innehåller den information som är nödvändig för att polis och åklagare ska kunna starta och genomföra en utredning utan att behöva begära kompletteringar av sådan information som var känd vid anmälningstillfället. Det är också viktigt att anmälan innehåller en beskrivning av händelseförloppet i det aktuella ärendet. Utredningen ska även besvara om den sökande har fått tillfredsställande information om vilka regler som gäller och om den sökande varit medveten om konsekvensen av sitt handlande.

Av anmälan ska det framgå:

- *Personuppgifter* om den misstänkte eller misstänkta. För- och efternamn, personnummer, samtliga kända adresser och telefonnummer. Om den anmälda har skyddad identitet får personuppgifterna inte framgå av anmälan, utan särskilt sekretessblad som innehåller personuppgifterna ska bifogas.
- *Anmälare och målsägande* är den nämnd som anmäler och lidit skada. Nämndens namn, adress och telefonnumret till växel.
- *Brottstiden* är den period som oriktiga uppgifterna lämnades eller påverkade besluten.
- *Ansvarig chef*, namn, e-postadress och telefonnummer.
- *Utredare av det misstänkta brottet*, namn, e-postadress och telefonnummer.
- *Vittens* namn, adress och telefonnummer. Det ska även framgå vilka uppgifter de har lämnat eller kan lämna. Alla personer som kan lämna relevanta uppgifter om det inträffade bör lämnas som vittne. Det kan vara den enskildes arbetsgivare eller den person som miss-

tänks ha bott med den enskilde. Det är åklagaren eller den åtalades ombud som avgör vem som kallas som vittne.

- *Om tolk använts*, namn, adress och telefonnummer till denne.
- Kortfattad beskrivning av det misstänkta brottet.
- Bedömning av ansvaret hos den enskilde, dvs. uppsåt eller grov oaktsamhet. En redogörelse för vilken information som socialtjänsten har lämnat till den anmälde om rätten till bidraget och uppgift om när, hur och av vem informationen lämnats.
- Storleken på skadan, dvs. den felaktiga utbetalningens typ, storlek samt tidpunkten för skadans inträffande.
- Redogörelse för tillämpliga regler för ekonomiskt bistånd.

Bilagor:

- Handlingar som styrker brottet (tex. förfälskade handlingar m.m.).
- Kopia på samtliga ansökningar under brottsperioden.
- Handlingar av betydelse från andra myndigheter.
- Information som den anmälde har fått och kopia på undertecknad bekräftelse på mottagen information.
- Journalutdrag. Notera att det kan innehålla känsliga uppgifter.
- Kopia på lista över gjorda utbetalningar.
- Socialtjänstens kommunikering med den enskilde.
- Skriftlig korrespondens med den enskilde.
- Annan relevant information, tex. inkommande information, arbetsplan, grundutredning, närvarorapport, utskrifter från Infotorg.

Skadestånd

Om socialtjänsten gjort en felaktig utbetalning ska polisanmälan innefatta krav på skadestånd för den förmögenhetsskada som lidits genom den brottsliga gärningen. Denna förmögenhetsskada motsvarar det belopp som betalats ut felaktigt. Socialtjänsten bör även yrka på ränta enligt räntelagen.

Bestämmelsen om skadestånd varken ersätter eller inskränker skyldigheten att även återkräva bistånd enligt SoL 9 kap 1 §. Skadeståndskrav ska göras oavsett om beslut om återkrav fattas eller inte.

Om åtal väcks får socialtjänsten frågan om man önskar att åklagaren yrkar på skadestånd å socialtjänstens vägnar. Beroende på framgångarna med återkravsbeslutet kan socialtjänsten välja att vidhålla sitt yrkande på skadestånd eller att efterge skadeståndskravet.

Skadestånd kan tilldömas endast om den åtalade blir dömt för brottet. Om tingsrätten dömer ut skadestånd kan socialtjänsten hos kronofogdemyndigheten ansöka om handräckning. Handräckningen i sker detta fall kostnadsfritt.

Expediering av polisanmälan

Socialtjänsten är inte skyldig att underrätta den enskilde om att polisanmälan gjorts. Åtgärden är inte ett sådant förvaltningsbeslut som avses i FL 21 §. Att den enskilde känner till att en polisanmälan har gjorts kan försvåra polisens och åklagarens utredning.

Ref. litteratur

- Socialstyrelsens Allmänna Råd, Ekonomiskt bistånd, SOSFS 2003:5.
- Socialstyrelsens handbok ”Ekonomiskt bistånd - Stöd för rättstillämpning och handläggning av ärenden inom den kommunala socialtjänsten”, 2003.
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS, SOSFS 2006:5.
- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”, 2006.
- Anmälan vid misstanke om brott mot trygghetssystemen - vägledning från Delegationen mot felaktiga utbetalningar, Rapport 4, 2007

Bilaga

- Lagstiftning
- Försörjningshinder
- Ändamål
- Avslutsorsaker